

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ І ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВА

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри д.е.н., професор
_____ Тетяна ШАБАТУРА
«___» _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти
Освітньої програми «Економіка»
За спеціальністю 051 «Економіка»

ЕКОНОМІЧНА ДІАГНОСТИКА ТА НАПРЯМИ ЗРОСТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДП ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» БІЛЯЇВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Науковий керівник: к.е.н., доцент
_____ Аліса ШЕВЧЕНКО

Рецензент:

Виконала здобувачка заочної форми навчання
Оксана БІРАГОВА

*Засвідчую, що кваліфікаційна робота містить
результати власних досліджень. Використання
ідей і текстів інших авторів має посилання
на відповідне джерело.*

_____ **Оксана БІРАГОВА**

ОДЕСА – 2023

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет/інститут економіки та управління

Кафедра кафедра економічної теорії та економіки підприємства

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 051 «Економіка»»

Освітня програма «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Тетяна ШАБАТУРА

«_____» _____ 2023

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

Бірагової Оксани Вікторівни

(Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

Тема роботи: **«ЕКОНОМІЧНА ДІАГНОСТИКА ТА НАПРЯМИ
ЗРОСТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО
ПОТЕНЦІАЛУ ДП ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС БІЛЯЇВСЬКОГО РАЙОНУ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ»**

науковий керівник роботи: _____ к.е.н., доцент Аліса ШЕВЧЕНКО

затверджені наказом ректора Одеського державного аграрного
університету від

«27» лютого 2023 року № 21-з.

1. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи _____ 2023р.

Об'єкт дослідження: виступає економічна діагностика виробничого потенціалу Державного підприємства «Дослідне господарство «Южний» Селекційно-генетичного інституту-Національного центру насіннєзнавства та сортовивчення» Одеської області, Біляївського району, с. Великий Дальник.

Предметом дослідження виступає теоретичний, методичний та науково – практичний діагностичний аналіз виробничого потенціалу ДП ДГ «Южний» СГІ-НЦНС».

Перелік завдань, які потрібно розробити:

розглянути та дослідити концепцію виробничого підприємства, включаючи його складові та основні чинники розвитку; проаналізувати цілі та принципи економічної діагностики використання виробничого потенціалу підприємства; провести глибокий аналіз господарської діяльності підприємства, включаючи діагностику структури майна та джерел його фінансування; оцінити фінансові результати та рівень доходу від реалізації продукції, звертаючи особливу увагу на ефективність використання виробничих ресурсів; розглянути та проаналізувати

показники фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства; оцінити рівень забезпеченості ресурсами та їх ефективне використання; дослідити шляхи підвищення ефективності використання виробничого потенціалу, включаючи розгляд новітніх технологій та альтернативних джерел енергії; виконати аналіз зовнішнього середовища та внутрішніх факторів для визначення переваг та ризиків підприємства; провести оцінку результатів оптимізації виробничого потенціалу для подальшого розвитку та ефективного управління.

Орієнтовний перелік графічного та табличного матеріалу:

До теоретико-методичного розділу: таблиці, які відображають порівняльний аналіз діагностики структури майна та джерел фінансування підприємства та їх взаємозв'язок; аналіз складу та структури основних засобів, що використовуються на підприємстві; вивчення показників фінансової стійкості та ліквідності, які характеризують фінансове положення підприємства. Вони є основою для визначення та систематизації ключових аспектів, порівняльної оцінки та виявлення тенденцій у теоретичних підходах.

До дослідницько-аналітичного розділу: оцінка фінансових результатів, що базується на аналізі фінансової діяльності підприємства; аналіз чистого доходу від реалізації продукції та його зміни протягом певного періоду; динаміка виробництва сільськогосподарської продукції на підприємстві; оцінка рівня забезпеченості ресурсами, необхідними для виробництва; аналіз ефективності використання виробничих ресурсів та їх вплив на результативність підприємства.

До проектно-рекомендаційного розділу: присутні різноманітні графічні та табличні матеріали, що наочно демонструють шляхи оптимізації виробничого потенціалу та підвищення ефективності управління ним у ДП «ДГ «Южний» СГП-НЦНС». Сукупність наданої інформації є основою для розробки рекомендацій щодо оптимізації використання виробничого потенціалу підприємства та встановлення стратегічних напрямків для його підвищення.

5. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: базувалися на нормативно-правових актів, статистичних даних, акти законодавства та інші відповідні нормативно-правові документи. Також, в роботі використовувалися наукові розробки, публікації та дослідження вітчизняних та зарубіжних економістів, а також матеріали з науково-практичних конференцій. Первинні джерела інформації також включають фінансові та статистичні звіти, що стосуються діяльності підприємства ДП «ДГ «Южний» СГП-НЦНС».

6. Перелік публікацій за напрямом досліджень: наукові результати було висвітлено у двох наукових праць загальним обсягом 0,50 друк. арк.

7. Дата видачі завдання: « 15 » 02 2023р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів валіфікаційної роботи	Примітка
1.	Визначення теми, об'єкта та предмета Дослідження, оцінка перспективності дослідження	Лютий 2023р.	Виконано
2.	Отримання завдання і складання змісту (плану) кваліфікаційної роботи, ознайомлення з загальною інформацією для подальшого планування роботи	Лютий 2023р.	Виконано
3.	Складання календарного плану – графіку з підготовки кваліфікаційної роботи	Лютий 2023р.	Виконано
4.	Написання I розділу – теоретичні засади економічної діагностики виробничого потенціалу; основні складові та методичні аспекти оцінки використання виробничого потенціалу	Лютий-Березень 2023р.	Виконано
5.	Ознайомлення з документами фінансової звітності ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС», розгляд інформації зі статистичних збірників та матеріалів державної статистики	Березень 2023р.	Виконано
6.	Написання II розділу роботи – Економічна діагностика виробничого потенціалу ДП ДГ «Южний» СГІ-НЦНС», який включає характеристику господарської діяльності, діагностики виробничого потенціалу та аналіз оцінки ефективності використання виробничого потенціалу на основі фінансової звітності та порівняльного аналізу	Квітень-Травень 2023р.	Виконано
7.	Написання тез доповіді для участі в студентському науковому форумі на тему: «Проблеми та потенціал розвитку аграрної галузі в умовах війни», де висвітлюються основні проблеми, які впливають та сповільнюють розвиток підприємств; розглядаються програми розвитку в умовах нестабільності	Квітень - Травень 2023р.	Виконано
8.	Написання III розділу роботи - Напрями зростання ефективності використання виробничого потенціалу в ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»: розгляд інновацій ресурсозберігаючих технологій, стратегія впровадження інновацій на	Червень-Липень 2023р.	Виконано

	підприємства		
9.	Написання висновків, списку літератури	Серпень 2023р.	Виконано
10.	Написання статті на тему: «Виробничий потенціал аграрних підприємств в умовах невизначеності»	Вересень 2023р.	
11.	Перевірка та оцінка роботи науковим керівником	Жовтень 2023р.	Виконано
12.	Доопрацювання роботи після зауважень наукового керівника	Жовтень - Листопад 2023рр.	Виконано
13.	Підготовка до захисту: доповідь, ілюстративний матеріал	Листопад 2023р.	Виконано
14.	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру	Грудень 2023р.	Виконано
15.	Перевірка роботи на оригінальність	Грудень 2023р.	Виконано
16.	Попередній захист на кафедрі	Грудень 2023р.	Виконано
17.	Рецензування кваліфікаційної роботи	Грудень 2023р.	Виконано
18.	Захист кваліфікаційної роботи	Грудень 2023р.	Виконано

Здобувач другого (магістерського)

рівня вищої освіти _____
(підпис)

Окана БІРАГОВА
(Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

Керівник: _____
(підпис)

Аліса ШЕВЧЕНКО
(Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

РЕФЕРАТ

до кваліфікаційної роботи на тему:

«Економічна діагностика та напрями зростання ефективності використання виробничого потенціалу ДП ДГ «ЮЖНИЙ» СГІ-НЦНС» Біляївського району Одеської області»

Бірагова Оксана Вікторівна

Кваліфікаційна робота містить 88 сторінок, 22 таблиці, 4 рисунка, список використаних джерел з 122 найменувань.

Предмет дослідження: є комплексне аналітичне обстеження виробничого потенціалу підприємства ДП ДГ «Южний» СГІ-НЦНС» з орієнтацією на теоретичні, методичні та науково-практичні аспекти для проведення глибокої діагностики.

Суб'єктом дослідження виступає Державне підприємство «Дослідне господарство «Южний» Селекційно-генетичного інституту-Національного центру насіннєзнавства та сортовивчення» Одеської області, розташоване в с. Великий Дальник, Біляївського району. Це установа відповідальна за керування державним майном у галузі насіннєзнавства та сортовивчення, підпорядкована Національній академії аграрних наук України. Переважна діяльність підприємства зосереджена на проведенні наукових досліджень, виробництві та реалізації насіння для сільськогосподарських культур. Також підприємство веде інші заходи, спрямовані на підтримку розвитку аграрного сектора.

Період дослідження ДП ДГ «Южний» СГІ-НЦНС» 2020-2022 роки.

Метою кваліфікаційної роботи є розгляд теоретичних питань економічної діагностики виробничого потенціалу та проведення аналізу використання виробничого потенціалу в ДП ДГ «Южний» СГІ-НЦНС». Основний акцент полягає в розробці стратегії оптимізації його використання на перспективу

Завданнями роботи: дослідити економічну сутність виробничого потенціалу; визначити основні, фундаментальні складові виробничого потенціалу та розкрити їх суть; окреслити головні фактори, які впливають на розвиток виробничого потенціалу; розкрити економічну сутність та завдання економічної діагностики; визначити основні принципи економічної діагностики виробничого потенціалу; провести аналіз існуючих методичних підходів оцінки ефективності використання виробничого потенціалу підприємства; провести загальну характеристику виробничо-господарської діяльності підприємства; провести загальну характеристику фінансового стану ДП ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»; діагностувати виробничий стан підприємства; оцінити ефективність використання виробничого потенціалу в підприємстві; дослідити напрями зростання ефективності використання виробничого потенціалу ДП ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»; обґрунтувати напрями стратегії виробництва підприємства на перспективу; запропонувати оптимізацію виробничого потенціалу на основі

використання ресурсозберігаючих технологій; оцінити результати запропонованої оптимізації.

За результатами дослідження були сформульовані висновки та рекомендації, які спрямовані на інноваційний розвиток, споживання енергоресурсів з більшою ефективністю за «Зеленим тарифом» та впровадження елементів системи точного землеробства. Зазначені фактори сприяють зростанню потенціалу виробництва на підприємстві, забезпечуючи оптимізацію процесів та підвищення продуктивності. Вони також виступають важливими для підтримки стійкого та стабільного розвитку підприємства в умовах зростаючих вимог ринку та забезпечення конкурентоспроможності.

Одержані результати можуть бути використані в практичній діяльності ДП ДГ «Южний» СГП-НЦНС» і можуть послужити прикладом або основою для вдосконалення та оптимізації діяльності в аналогічних секторах та галузях аграрного бізнесу. Така інформація може мати важливе значення для розробки стратегій управління та прийняття ефективних управлінських рішень не лише на рівні конкретного підприємства, а й на вищих рівнях управління економікою країни в цілому.

Рік виконання дипломної роботи 2022 - 2023 роки. Рік захисту роботи 2023 рік.

Ключові слова: економічна діагностика, складові потенціалу, виробничий потенціал, фінансовий стан, організаційно-економічна характеристика, ефективність, оцінка інноваційного потенціалу, інноваційний розвиток, інноваційні технології, точне землеробство, енергозберігаючі ресурси, «Зелений» тариф», оцінка виробничого потенціалу.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
 РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	 8
1.1 Виробничий потенціал підприємства: сутність, основні складові та фактори розвитку	8
1.2 Мета, завдання та принципи економічної діагностики виробничого потенціалу	14
1.3 Методичні аспекти оцінки ефективності використання виробничого потенціалу підприємства	21
 РОЗДІЛ 2 ЕКОНОМІЧНА ДІАГНОСТИКА ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДП ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»	 32
2.1 Характеристика господарської діяльності підприємства	32
2.2 Діагностика виробничого потенціалу ДП ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»	39
2.3 Оцінка ефективності використання виробничого потенціалу	42
 РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ЗРОСТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»	 50
3.1 Обґрунтування напрямів стратегії розвитку підприємства	50
3.2 Оптимізація виробничого потенціалу на основі використання ресурсозберігаючих технологій	55
3.3 Стратегічна оцінка результатів оптимізації виробничого потенціалу в підприємстві	60
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ	90

ВСТУП

Актуальність теми зумовлена тим, що діяльність та управління сучасного підприємства неможливо уявити без виробничого потенціалу, фундаментом якого є визначення стратегій та цілей підприємства. Реалізація даного стану можливо при умові конкретного плану, який базується на основі здійсненої оцінки та аналізу та дає можливість бути більш гнучкими та конкурентоспроможними на ринку. Діагностування потрібно проводити як на початковому етапі, так і в процесі усього життєвого циклу підприємства.

Конкуренція на ринку в сьогоdnішніх умовах є доволі жорсткою серед підприємств, завдання якою проявляється в тому, щоб не тільки знайти своє місце на ринку, а й втриматися на ньому. Це призводить до того, що підприємство постійно знаходиться в стані максимального використання наявних ресурсів, які у нього існують та подальшому пошуку виробничого потенціалу для забезпечення більш максимального прибутку та привабливості.

Для ефективного функціонування та майбутнього розвитку підприємство повинно якісно розвивати усі структурні складові виробничого потенціалу та перебувати в балансі. Необхідно враховувати та передбачати зміни, які можуть відбуватися у зовнішньому та внутрішньому середовищі.

Саме оцінка та планування виробничого потенціалу дає можливість користуватися наявними ресурсами більш ефективно, що призводить до отримання максимальної економічної вигоди та відображається у фінансових результатах. Отримання прибутку виступає ключовою та провідною метою усього виробничого процесу та діяльності підприємства, тому що це є фундамент для подальшого існування.

Забезпечення позитивного розвитку в умовах ринку є складним для керівництва тому, що підприємство підвладне різноманітним як зовнішнім, так і внутрішнім факторам, які не завжди можна передбачити. Діагностування

підприємства дозволяє керівництву побачити картину в цілому й встановити причини, які знижують його ефективність.

В процесі економічного дослідження можливо застосовувати різноманітні методів, які дозволяють одержати комплекс принципово нових даних, оцінити поточний стан підприємства, визначити ризики та можливі відхилення, розробити подальші шляхи, які призведуть до максимізації прибутку, окреслити сильні сторони підприємства. Кінцевою метою діагностування є належний висновок щодо економічного стану та подальшого розвитку підприємства.

Підґрунтям для проведення економічного дослідження підприємства є обробка інформації, яка надається бухгалтерським відділом, а саме: бухгалтерська і поточна звітність. Отримана звітність піддається аналізу, категоризації, групується в аналітичні таблиці, будуються графіки та розраховуються коефіцієнти, які доступні в керуванні у майбутньому.

Питання виявлення, оцінки та подальшого ефективного використання виробничого потенціалу з кожним роком стає більш актуальним та йому приділяється багато уваги серед науковців, які наголошують або узагальнюють його структурні елементи. Теоретико-методологічні та економіко-організаційні аспекти управління виробничим потенціалом та економічної діагностики підприємства висвітлено в працях серед наступних науковців як: Бланк І.О., Краснокутська Н.С., Лапін Є.В., Гетьман О.О., Хринюк О.С., Яковлев В.І., Толпежніков Р.О., Кривов'язюк І.В., Шевченко А.А. та багато інших вчених, перелік яких можна вести нескінченно. Вони висвітлювали та продовжують висвітлювати різні аспекти цієї теми.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в економічному дослідженні теоретичних питань з економічної діагностики виробничого потенціалу, проведенні оцінки та аналізу використання виробничого потенціалу в ДП ДГ «Южний» СГІ-НЦНС» з обґрунтуванням стратегії подальшої оптимізації його використання на перспективу.

Для досягнення зазначеної мети кваліфікаційної роботи необхідно визначити наступні завдання:

- дослідити економічну сутність виробничого потенціалу;
- визначити основні, фундаментальні складові виробничого потенціалу та розкрити їх суть;
- окреслити головні фактори, які впливають на розвиток виробничого потенціалу;
- розкрити економічну сутність та завдання економічної діагностики;
- визначити основні принципи економічної діагностики виробничого потенціалу;
- провести аналіз існуючих методичних підходів оцінки ефективності використання виробничого потенціалу підприємства;
- провести загальну характеристику виробничо-господарської діяльності підприємства;
- провести загальну характеристику фінансового стану ДП ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»;
- діагностувати виробничий стан підприємства;
- оцінити ефективність використання виробничого потенціалу в підприємстві;
- дослідити напрями зростання ефективності використання виробничого потенціалу ДП ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»;
- обґрунтувати напрями стратегії виробництва підприємства на перспективу;
- запропонувати оптимізацію виробничого потенціалу на основі використання ресурсозберігаючих технологій;
- оцінити результати запропонованої оптимізації.

Об'єктом дослідження виступає економічна діагностика виробничого потенціалу Державного підприємства «Дослідне господарство «Южний»

Селекційно-генетичного інституту-Національного центру насіннєзнавства та сортовивчення» Одеської області, Біляївського району, с. Великий Дальник.

Предметом дослідження виступає теоретичний, методичний та науково – практичний діагностичний аналіз виробничого потенціалу ДП ДГ «Южний» СГП-НЦНС».

Методи дослідження. У рамках кваліфікаційної роботи застосовано різні важливі методи для глибокого дослідження та оцінки виробничого потенціалу підприємства «ДП ДГ «Южний» СГП-НЦНС» в умовах економічної нестабільності та геополітичних ризиків. Зазначені методи включають аналітичний, економічний, порівняльний, системний, описовий, діалектичний, статистичний, математичний, табличний, вимірювальний, прогнозний та графічний методи. Ці методи дозволили науково обґрунтовано та економічно обґрунтовано проаналізувати виробничий потенціал підприємства та розробити стратегічні рішення для оптимізації його функціонування в умовах складних викликів.

Елементами наукової новизни слід зазначити: рекомендації з впровадження ресурсозберігаючих технологій, що дозволить підвищити ефективність використання виробничого потенціалу підприємства за рахунок зменшення витрат на ресурси. Ці технології мають важливе значення для розвитку економіки країни та захисту навколишнього середовища.

уточнено:

- методику оцінки ефективності використання виробничого потенціалу в умовах економічної нестабільності;

дістали подальший розвиток:

- методика оцінки геополітичних ризиків, стратегії фінансування та фінансової стійкості, розширення ринків збуту та міжнародного партнерства, з акцентом на подальшому ефективному використанні виробничого потенціалу.

Інформаційне забезпечення: фундаментом для побудови інформаційного забезпечення кваліфікаційної роботи стали вітчизняні та зарубіжні праці науковців, матеріали наукових конференцій і семінарів, періодична література, монографічні дослідження, інформаційні джерела мережі Інтернет, офіційна сторінка підприємства в мережі, закони та нормативно-правові акти, офіційна фінансова звітність ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС» за 2020-2022 роки та примітки до його.

Практична значущість роботи полягає в економічному дослідженні виробничого потенціалу, виявленні сильних і слабких сторін та обґрунтуванні подальших перспектив розвитку, які сприятимуть підвищенню якості управління виробничим потенціалом підприємства з метою мінімізації ресурсів та максимізації прибутку.

Апробація результатів роботи:

1. Бірагова О.В. Проблеми та потенціал розвитку аграрної галузі в умовах війни. Збірник матеріалів Наукового студентського форуму «Проблеми та потенціал розвитку аграрної галузі в умовах війни» (м. Одеса, 17 травня 2023 року). Одеса. 2023. С.11-15. URL: <http://surl.li/ihmri>

2.Шевченко А.А., Петренко О. П., Бірагова О.В. Виробничий потенціал аграрних підприємств в умовах невизначеності // Modern Economics. 2023. №41. С.156-162. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue-41-2023/>

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота містить вступ, 3 розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Основний зміст роботи представлений на 73 сторінках комп'ютерного тексту та містить 22 таблиці, 6 рисунків, 15 додатків. Список використаних джерел нараховує 122 джерела, що представлені на 13 сторінках.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Виробничий потенціал підприємства: сутність, основні складові та фактори розвитку

Етимологічне значення слова «потенціал» бере свій початок від латинського слова «*potentia*», що означає в буквальному значенні запаси, джерела, «приховані можливості». Слово «потенціал» має багатозначні терміни, які активно використовується в різноманітних галузях, й економічна галузь не є виключенням. Потенціал, в рамках економічного напрямку, - це потенційні можливості об'єкта, а не сам об'єкт або його результати.

Фундаментальним елементом будь-якого підприємства виступає його потенціал, який об'єднує в собі ціль, мету та джерела подальшого розвитку, тобто поточні і майбутні можливості підприємства. Можна окреслити чотири основні риси потенціалу підприємства [61, с. 50]:

1. перша риса – це реальні можливості підприємства, які складаються з реалізованих та не реалізованих можливостей по будь-яким причинам.
2. друга риса – це можливості, які більшою мірою залежать від наявності ресурсів і резервів не залучених у виробництво, але вже підготовлені для подальшого використання.
3. третя риса – це можливості, які визначаються не тільки наявними ресурсами, а й навичками трудового потенціалу для виробництва товарів або послуг з максимізацією прибутку в майбутньому;
4. четверта риса – рівень і результати потенціалу визначаються формою підприємства, його організаційною структурою.

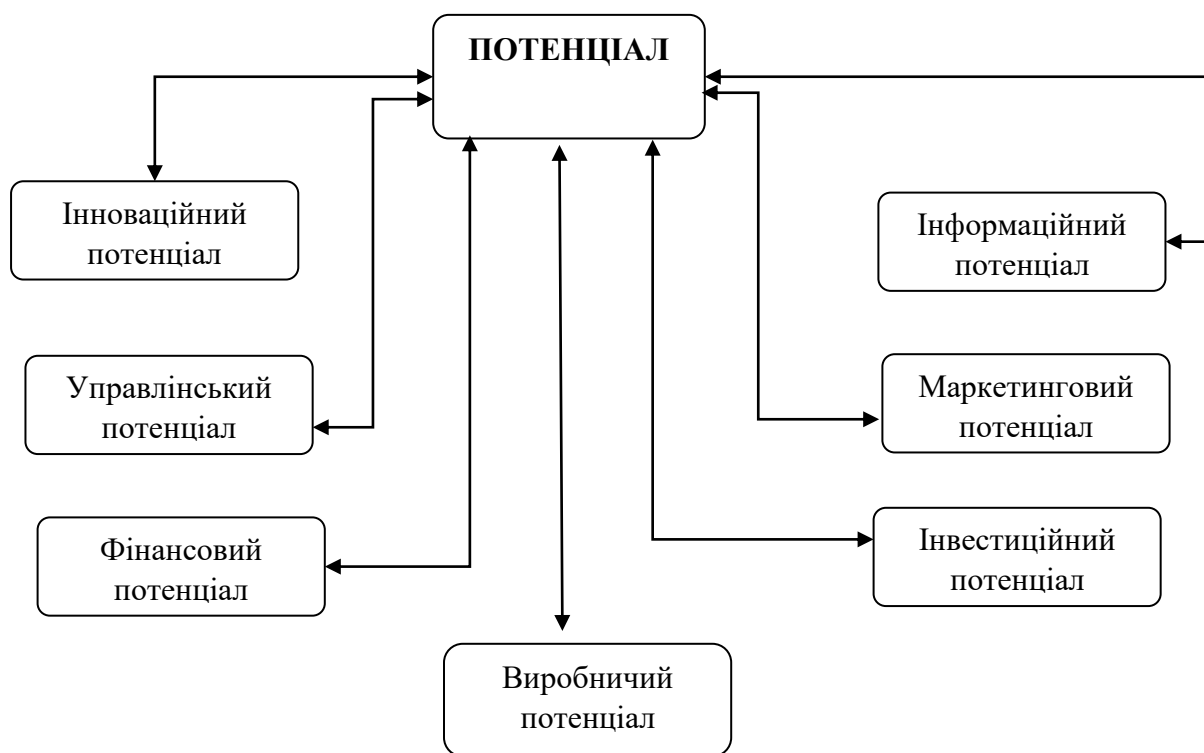

Рис.1.1. Основні складові потенціалу

Джерело: побудовано автором на основі даних [47, с. 116]

Виробничий потенціал – це один із головних напрямів діяльності підприємства, оцінка можливостей якого дозволяє своєчасно реагувати на зміни в економіці та бути більш гнучким на ринку.

Виробничий потенціал служить підґрунтям для вибору та реалізації стратегії підприємства, використовуючи кількісні методи оцінки. Без реалізації виробничого потенціалу не можливо уявити реалізацію інших напрямків.

В сучасній економічній літературі можна зустріти декілька основних підходів, які визначають трактування виробничого потенціалу підприємства [97, с. 521-522]:

- ресурсний підхід – це сукупність виробничих ресурсів, які активно використовуються у виробничій діяльності підприємства. Також виділялась позиція, що це сукупність ресурсів без урахування їхнього взаємозв’язку й участі у процесі.

Даний підхід тлумачення виробничого потенціалу було розповсюджене в кінці XX століття та трактувалося як оптимальний баланс ресурсів. Одним із перших, хто почав використовувати поняття «виробничий потенціал» в науковій літературі вважається Анчишкін А. Значний внесок у розвиток теорії економічного потенціалу зробив академік НАН України Лукінов І.І. «... це кількість і якість ресурсів, що є в наявності у підприємства» [79, с. 86]. Тобто, це сукупність можливостей підприємства, які ще не були реалізовані. Лапін Є.В. вважав, що «... це система матеріальних і трудових факторів, що забезпечують досягнення мети виробництва» [58, с. 12-13].

Отже, можемо зазначити, що ресурсний підхід стояв біля витоків у визначенні поняття виробничий потенціал та активно використовувався науковцями у свої працях.

- структурний підхід в основу якого покладено дотримання раціонального використання виробничого процесу. Це не лише сукупність певних ресурсів, а взаємозв'язок та взаємозалежність між ними;
- результативний підхід – це співвідношення виробничого потенціалу з виробничою потужністю підприємства для досягнення кінцевої мети.

Також, серед науковців зустрічається й інші підходи у визначенні поняття виробничий потенціал [45, с. 75-76]:

- цільовий підхід, потенціал в якому розглядаються з позиції самих ресурсів та як можливості їх використання для досягнення кінцевої мети;
- конкурентний – це джерело конкурентних переваг, які при наявності певних ресурсів дадуть змогу окреслити оптимальний подальший розвиток підприємства;
- стратегічний підхід, мета якого полягає в досягненні стратегічних цілей;

- системний підхід інтерпретує потенціал, як систему певних елементів для досягнення загальної мети, виступаючи узагальненням ресурсного, цільового та результативного підходу.

Отже, на сьогоднішній день в економічній галузі серед науковців не існує чіткого визначення підходу у формулюванні трактування поняття «виробничий потенціал». Кожен підхід має мету модернізувати та деталізувати термін для більшого розкриття його змісту, що дозволяє вважати його багаторівневим та багатоаспектним поняттям. Різноманіття трактувань поняття виробничого потенціалу говорить про те, що усі ресурси підприємства є його елементами та невід’ємною складовою.

Таким чином, «виробничий потенціал» - це фундамент будь-якого підприємства, який окреслює його можливості здійснювати виробничу діяльність, де кінцева мета є прибуток. Він базується на сукупності елементів, які виступають як окремі складові, так і взаємозалежні між собою. Ефективне використання є невід’ємною складовою стратегічного планування розвитку підприємства.

Розуміння виробничого потенціалу дає можливість: зазначити обсяги виробництва; оцінити рівень використання наявних ресурсів на підприємстві; оцінити існуючі ризики та передбачити їх в майбутньому; зробити оцінку наявних та майбутніх можливостей; дослідити ступінь конкурентоспроможності; впровадження новітніх технологій та програми для підвищення кваліфікації працівників; визначити напрями розвитку; розробити та/або скоригувати стратегію; залучити інвестиції.

Головна задача для кожного підприємства є створення продукції при мінімальних ресурсних затратах, що призводить до збільшення прибутковості. Для реалізації заявленої задачі підприємство постійно повинно бути в пошуку нових резервів, які призведуть до ефективного оновлення виробничого потенціалу в умовах невизначеності.

Виділяють основні структурні складові виробничого потенціалу – це виробнича складова, яка ґрунтується на основних виробничих фондах для забезпечення виробничого процесу; матеріальна складова, яка складається з оборотних коштів та матеріальних ресурсів; нематеріальна складова – це нематеріальні активи; кадрово-інтелектуальна складова фундаментом якої виступає виробничий персонал; інформаційна складова – це інформативні технології та ресурси, особливі знання, які є в наявності у підприємства.

Всі наведені складові мають тісний зв'язок між собою, ефективна реалізація яких залежить як від стану кожної структури, так і взаємодія між собою. Інноваційна діяльність підприємства може бути досягнута при умові балансу усіх структурних підрозділів, тому, що відставання однієї із складових проводить до стриманні подальшого розвитку.

Виробничий потенціал виступаючи невід'ємною частиною економічної системи має свої відмінні характеристики, а саме [8, с. 299]:

- цілісність, тобто всі складові виробничого потенціалу націлені на досягнення однієї загальної мети;
- складність: характеризується декількома складовими елементами;
- взаємозамінність або альтернативність ґрунтується на тому, що всі елементи виробничого потенціалу можуть бути взаємозамінними і націлені виконувати одне і теж завдання. Це обумовлено тим, що підприємство має обмежені ресурси або присутній динамічний розвиток зовнішнього середовища;
- взаємозв'язок і взаємодія елементів - це якісний і кількісний взаємозв'язок виробничого потенціалу, мета якого лежить в забезпеченні його стійкості. Модернізація одного із елементів не може стати основою для подальшої віддачі усього виробничого потенціалу. Тільки завдяки одночасному оновленню всіх елементів може призвести до найвищого результату;

- здатність виробничого потенціалу до розвитку – це здатність використовувати новітні технології, інноваційні ідеї для більш ефективного розвитку та підвищення конкурентоспроможності на ринку;
- гнучкість: вказує на змогу підприємства, залежно від ринкових чинників, пристосовувати виробництво без кардинальних змін в технічно-матеріальній базі.
- потужність – це кількісна оцінка продуктивності потенціалу підприємства, яка взаємозалежить з виробничим, економічним і науково-технічним потенціалом.

Підприємства, які не є гнучкими на ринку, не здатні пристосовуватися до тенденцій, які відбуваються в зовнішньому і внутрішньому середовищі, не мають на меті модернізувати свої потужності, зрештою зіткнуться з проблемою подальшого існування.

Структура виробничого потенціалу – це організаційна складова його елементів, які деталізують особливості підприємства, розкривають основні принципи формування та подальшого розвитку.

Виробничий потенціал – це змога підприємства виконувати випуск певного об'єму продукції для реалізації свої кінцевої мети, які обумовлені його стратегією. Це сукупність усієї виробничої бази, яка виявляється в потенційних можливостях для подальшого виготовлення продукції, яка характеризується кількістю, якістю, певним технічним рівням та складом. Потенційні можливості підприємства обумовлені різноманітними факторами: матеріальними, виробничими, фінансовими, інтелектуальними, інноваційними та ін.

У процесі аналізу структури виробничого потенціалу підприємства, важливо розглядати вплив різноманітних факторів на його формування. Ці фактори можна умовно розділити на дві основні групи: зовнішні та внутрішні [8, с. 301].

Зовнішні фактори включають в себе різноманітні аспекти економічного та соціального середовища, в якому діє підприємство. Вони визначаються зовнішніми умовами, такими як політична стабільність, міжнародна політика, економічні умови, законодавство, екологічні фактори, науково-технічний прогрес, а також соціокультурні аспекти. Мікросередовище включає в себе постачальників, ринковий попит, конкурентоспроможність та інші параметри, що прямо впливають на підприємство в його окремих галузях і регіонах.

Внутрішні фактори залежать від самого підприємства та його управління. Сюди входять питання стосовно стратегії підприємства, його фінансової стійкості, іміджу, рівня виробничих ризиків, компетентності та кваліфікації працівників, ефективності у прийнятті рішень, інформаційного забезпечення, наявності та стану виробничих ресурсів та рівня модернізації обладнання та технологій.

Аналіз цих факторів є ключовим для оцінки та управління виробничим потенціалом підприємства, оскільки вони визначають можливості та обмеження для досягнення стратегічних цілей та для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності в умовах змінного економічного середовища.

Усі наведені фактори безпосередньо впливають на виробничий потенціал підприємства, тому, що будь-яка система функціонує та може функціонувати лише у відповідному середовищі. Однак, ступінь впливу на виробничий потенціал може бути різний, який залежить від сфери діяльності підприємства; наявності імпортно-експортних операцій; галузевої направленості підприємства; стану його ресурсного забезпечення та ін..

1.2 Мета, завдання та принципи економічної діагностики виробничого потенціалу

У сучасних умовах головна мета будь-якого підприємства полягає в забезпеченні його конкурентоспроможності на ринку. Високий виробничий потенціал є визначальним чинником, що дозволяє підприємствам швидше

досягати цієї мети. Він є важливою складовою стратегії підприємства, яка передбачає максимальне використання наявних ресурсів для виробництва продукції, вивчення внутрішнього та зовнішнього середовища, аналіз кон'юнктури ринку та здатність до реагування та адаптації до змін.

Основна мета виробничого потенціалу полягає у досягненні найвищої продуктивності виробництва шляхом максимально ефективного використання наявних ресурсів, включаючи робочу силу, технічне обладнання, сировину та інші матеріали.

Виробничий потенціал охоплює всі можливості, які становлять ресурси для виробництва продукції або надання послуг підприємством. Метою оптимізації виробничого потенціалу є досягнення найбільш ефективного використання наявних ресурсів, забезпечення максимальної продуктивності та рентабельності підприємства, а також забезпечення конкурентоспроможності на ринку. Оптимізація виробничого потенціалу може бути досягнута шляхом підвищення якості продукції, зменшення часу виробництва, зниження витрат на виробництво та покращення управління виробництвом в цілому.

Призначенням усіх структурних компонентів підприємства є здобуття прибутку, що виступає не лише як фінансова мета, але й як ключовий каталізатор для зосередження на дослідженні та інвестуванні у галузі, що мають потенціал. Крім того, прибуток є індикатором підвищення репутації на ринку, гарантує стабільність та життєздатність підприємства, а також служить критерієм оцінки ефективності й основою для прийняття рішень про подальший розвиток.

Прибуток є ключовим критерієм оцінки ефективності діяльності підприємства, оскільки він відображає рівень доходів, що отримані від виробничої діяльності, порівняно з витратами на її здійснення. Високий рівень прибутку свідчить про успішне використання виробничого потенціалу, а також про здатність підприємства адаптуватися до змін на ринку та реагувати на виклики бізнес-середовища. Отримання прибутку є важливим для забезпечення стійкості та

збереження виробничого потенціалу підприємства, а також для його подальшого розвитку.

Основна ціль економічної діагностики виробничого потенціалу полягає в оцінці стану та потенціалу виробничих ресурсів підприємства з метою оптимізації їх використання та досягнення більш високих показників продуктивності. Це дозволяє ідентифікувати проблемні аспекти та недоліки виробничого потенціалу та розробляти заходи для їх вирішення. Економічна діагностика виступає як інструмент для виявлення потенційних можливостей підприємства та розробки стратегій, спрямованих на оптимізацію використання ресурсів, поліпшення виробничих процесів і забезпечення більш високої ефективності.

Економічна діагностика виробничого потенціалу є інструментом для оцінки та оптимізації використання виробничих ресурсів, таких як працівники, сировина та обладнання. Вона також дозволяє виявити потреби підприємства у нових ресурсах та розробляти стратегії їх забезпечення. Економічна діагностика також включає аналіз технологічного потенціалу підприємства та розробку заходів для його покращення. Вона допомагає виявити недоліки в організації виробничого процесу та розробляти стратегії для їх вирішення з метою зниження витрат та підвищення продуктивності.

Таким чином, головною метою економічної діагностики виробничого потенціалу є оптимізація використання ресурсів та забезпечення довгострокової стабільності та життєздатності підприємства. Це включає максимізацію продуктивності, зниження витрат, підвищення якості продукції та ефективного використання наявних ресурсів. Основна мета полягає в тому, щоб підприємство могло ефективно конкурувати на ринку, забезпечувати стабільність свого розвитку та зростання, а також виконувати потреби своїх клієнтів та зацікавлених сторін.

Виробничий потенціал напряму залежить від науково-інноваційного відкриття в тих галузях, де вбачається подальший розвиток, тому що модернізація

існуючих елементів впливає на реалізацію потенціалу в майбутньому. Мінімальні затрати при створенні продукції виступають однією із головних задач виробничого потенціалу. Це служить поштовхом для пошуку нових резервів, які стосуються оновлення та пристосування в умовах невизначеності.

При формуванні виробничого потенціалу необхідно дотримуватися наступної послідовності, а саме [42, с. 62-63]:

- оцінка існуючого потенціалу, тобто визначення поточних можливостей та обмежень підприємства з подальшим окресленням перспективних напрямів розвитку, які можуть бути використані для підвищення ефективності діяльності;
- визначення обсягу можливого залучення фінансових коштів, тобто поповнення фінансових ресурсів, що можливий при аналізі фінансового стану підприємства, оцінку його потреб у ресурсах на покриття поточних і майбутніх витрат, визначення ризиків та можливостей;
- перетворення фінансових ресурсів в активи, тобто збільшення прибутку або забезпечення фінансової стабільності, що дозволяє підприємству максимально використовувати свій потенціал та можливості для забезпечення стійкого розвитку;
- оцінка сформованого потенціалу, тобто це є аналізом результатів підприємства, де аналізуються фінансові показники та результати діяльності за певний період, який може включати в себе аналіз прибутковості, рентабельності, ліквідності, фінансової стійкості та ін. фінансових показників.

Виробничий потенціал є ключовим чинником, який визначає успішність діяльності підприємства та може бути використаний як показник його ефективності. Підвищення виробничого потенціалу може позитивно вплинути на конкурентоспроможність підприємства та зробити його продукцію більш

привабливою на ринку. Оцінка виробничого потенціалу дозволяє розкрити потреби підприємства в додаткових інвестиціях та виявити можливості для розвитку виробництва.

Економічна діагностика виробничого потенціалу охоплює комплексний аналіз та оцінку ключових чинників, які впливають на продуктивність виробництва підприємства, виявлення потенційних загроз та можливостей для розвитку бізнесу, а також розробку стратегій та планів дій для оптимізації виробничих процесів та забезпечення більш високої ефективності виробничого потенціалу.

Предметом економічної діагностики виробничого потенціалу є також оцінка стану та потенціалу виробничих ресурсів, таких як матеріально-технічна база, трудові ресурси, фінансові ресурси та інші ресурси, необхідні для забезпечення виробничих процесів. Також до предмету економічної діагностики виробничого потенціалу можна віднести аналіз організаційної структури підприємства, його управління та управлінських процесів, що впливають на ефективність використання виробничого потенціалу. Крім того, до предмету діагностики можна віднести вивчення ринкових умов та перспектив розвитку галузі, в якій працює підприємство, а також аналіз конкурентної середовища та рівня конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Основним завданням економічної діагностики виробничого потенціалу є оцінка стану та потенціалу виробничих ресурсів підприємства з метою забезпечення стійкого розвитку бізнесу.

Економічна діагностика виробничого потенціалу підприємства включає аналіз впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на його діяльність, а також докладний розгляд всіх складових цього потенціалу, таких як технічна база, кадрові ресурси та фінансові можливості. Визначення ефективності використання виробничих ресурсів та виявлення проблемних аспектів є ключовим для визначення можливостей розвитку та покращення діяльності підприємства.

Крім того, економічна діагностика дозволяє провести аналіз фінансового стану підприємства та його взаємини з партнерами, включаючи перспективи співпраці. Важливим аспектом є ідентифікація ризиків, пов'язаних із змінами в економічних та соціальних умовах [51, с.134-136].

На основі отриманих результатів розробляються рекомендації щодо підвищення ефективності та розвитку підприємства. Економічна діагностика також включає в себе визначення конкурентного середовища та оцінку ринкової стратегії, а також ділового іміджу підприємства. На основі цього аналізу можуть бути внесені корективи до системи управління або розроблена нова стратегія розвитку. Додатково проводиться оцінка потреби в додаткових інвестиціях та визначення наслідків рішень, а також пошук можливих резервів для покращення результативності економічної компоненти підприємства.

Отже, можна зробити висновок, що основними завданнями економічної діагностики виробничого потенціалу є виявлення потенційних можливостей для підвищення ефективності виробництва, визначення потреб в додаткових інвестиціях, встановлення цілей для подальшого розвитку підприємства, забезпечення сталості та життєздатності підприємства та зниження ризиків виробництва. Економічна діагностика виробничого потенціалу є важливою складовою управління підприємством та дозволяє визначити стратегічні напрями його розвитку, що в свою чергу сприяє підвищенню конкурентоспроможності та ринкової цінності підприємства.

Цілком доцільно проаналізувати основні принципи, які лежать в основі економічної діагностики виробничого потенціалу [17, с. 52]:

- принцип системності – підприємство розглядається як дуже складний єдиний організм, до складу якої входить різноманіття підсистем і напрямків та виступає невід'ємною частиною з зовнішнім середовищем. Кожну підсистему слід вивчати окремо, однак враховувати взаємозв'язки;

- об'єктивний принцип: для діагностування необхідно використовувати тільки максимально реальні данні за певний проміжок часу. Кожний висновок повинен мати розрахункову базу;
- конкретність – це і є визначення самої мети діагностування;
- науковий принцип – фундаментом для проведення діагностування повинно виступати методи, які підтверджені та застосовуються на практиці, тобто є реальними і перевіреними. При цьому, простежувати новітні досягнення в зазначеній галузі та подальше їх використання;
- комплексність або цілісність – цей принцип дає змогу провести оцінку не лише діяльності підприємства, його галузей та вплив один на одного, а встановити зв'язок з зовнішнім середовищем;
- своєчасність, тобто діагностування повинно проводитися своєчасно, включати ті напрями, які потребують оцінки з подальшим інформуванням керівництва для корегування або виправлення стратегії. В умовах нестабільності діагностування повинно відбуватися системно;
- принцип практичності або практична спрямованість, що передбачає використання результатів діагностики для прийняття конкретних рішень щодо розвитку та підвищення виробництва;
- ефективний принцип – діагностика повинна відображати результати, на основі яких будується шляхи розвитку для подальшого економічного зростання підприємства.

Також, науковцем Метеленко Н.Г. було виділено наступні принципи промислового виробничого потенціалу [65]:

- принцип корисності, який базується на випуску певної продукції в умовах ринкових потреб;
- принцип збалансованості системи базується на поєднанні сукупності ресурсів для забезпечення функціонування системи;

- принцип відповідності стратегічним цілям в основу якого покладено найефективніше використання усіх можливостей виробничого потенціалу кінцева мета якого – сталий розвиток;
- принцип ефективного використання, тобто максимальне забезпечення «входу» та «виходу» системи.

Для проведення економічної діагностики виробничого потенціалу використовуються різноманітні методи та підходи, які дозволяють зібрати необхідну інформацію та провести аналіз даних для формування об'єктивного огляду потенціалу підприємства.

Економічна діагностика виробничого потенціалу дозволяє отримати об'єктивну інформацію про стан виробничих ресурсів та процесів, що дозволяє розробити ефективні стратегії їх управління та використання. Підприємство може виявити свої переваги та недоліки, визначити свої можливості для розвитку та конкуренції на ринку. Діагностика дозволяє забезпечити раціональне використання виробничих ресурсів та оптимізувати їх розподіл. Крім того, вона дозволяє виявляти ризики та небезпеки, пов'язані з використанням виробничого потенціалу, що дозволяє підприємству реагувати на них заздалегідь. Результатом економічної діагностики може бути поліпшення ефективності виробництва, збільшення прибутковості та конкурентоспроможності, що сприятиме стабільному розвитку підприємства у довгостроковій перспективі.

1.3 Методичні аспекти оцінки ефективності використання виробничого потенціалу підприємства

Правильна оцінка стану виробничого потенціалу та його ефективного використання сприяє прийняттю обґрунтованих рішень щодо оптимізації виробничих процесів, раціонального планування ресурсів та підвищення загальної ефективності підприємства. Це дозволяє фокусуватися на розробці стратегій,

спрямованих на поліпшення використання виробничого потенціалу та досягнення високого рівня конкурентоспроможності на ринку.

Оцінка ефективності використання виробничого потенціалу підприємства включає аналіз та оцінку кожного з його складових окремо, а також їх взаємозв'язків і впливу на загальну ефективність. Цей підхід передбачає інтеграцію результатів аналізу для отримання комплексної оцінки використання виробничого потенціалу підприємства.

Крім того, оцінка виробничого потенціалу включає аналіз зовнішнього середовища, умов ринку та конкурентних пропозицій, що є важливими факторами для визначення потреб та перспектив розвитку підприємства у своїй галузі. В результаті, є необхідним інструментом для планування та управління діяльністю підприємства, що дозволяє досягати більшої ефективності та конкурентоспроможності на ринку.

Думки вчених розходяться щодо оцінки виробничого потенціалу підприємства, але є загальна згода, що комплексний підхід є найбільш доцільним. Цей підхід передбачає урахування як кількісних, так і якісних показників для отримання повної інформації про потенціал підприємства. Такий підхід дозволяє здійснити більш об'єктивну оцінку ефективності та можливостей підприємства. Важливо зауважити, що не існує універсального методу оцінки виробничого потенціалу, який би відповідав усім ситуаціям, і різноманітність підходів свідчить про це.

Згідно з поглядом Щербакова Н.О., для оцінки використання виробничого потенціалу підприємства використовується аналіз структурних підрозділів, які називаються центрами відповідальності. Ці центри визначаються як структурні частини підприємства, за результати роботи яких особисто відповідають їхні керівники. Він пропонує використовувати показник рентабельності персоналу для вимірювання ефективності використання виробничого потенціалу цих центрів.

Зібрані показники рентабельності персоналу центрів об'єднуються для отримання загального індексу для всього підприємства [117].

Дослідники, Ю. В. Тюленєва та О. Л. Сичков, використовують різні методи для оцінки ефективності управління виробничим потенціалом підприємства [92, с. 127-128]. Один із підходів полягає у вивченні використання основних засобів, включаючи коефіцієнт придатності, фондівіддачу та фондоозброєність, для оцінки стану та актуальності основних активів у виробничому процесі. Інший підхід визначає витрати оборотних засобів, який допомагає з'ясувати, наскільки ефективно використовуються ресурси для забезпечення обороту підприємства.

Крім того, дослідники використовують коефіцієнт ділової активності, який включає ряд показників, що відображають ефективність використання різних активів підприємства. Такі показники як коефіцієнт оборотності капіталу, дебіторської заборгованості та власного капіталу дозволяють зрозуміти, як швидко активи перетворюються на виробництво та доходи підприємства.

Також дослідники звертають увагу на рентабельність підприємства, яка включає різні показники, такі як рентабельність сукупного капіталу, власного капіталу та рентабельність продаж. Ці показники допомагають зрозуміти прибутковість підприємства та ефективність його виробничих операцій.

Загалом, ці підходи дозволяють отримати повну картину ефективності управління виробничим потенціалом підприємства. Вони надають інформацію про ефективне використання активів, витрати оборотних засобів, прибутковість та рентабельність, що допомагає управлінцям здійснювати кращі рішення та стратегії для успішного розвитку бізнесу.

О. С. Хринюк та Т. І. Гримашевич розробили комплексний підхід для оцінювання ефективності виробничого потенціалу шляхом його структуризації. За їхнім підходом, основними складовими виробничого потенціалу є [98]:

- потенціал необоротних ресурсів (Пнр) можна розглядати як річну суму, яка виділяється на амортизаційні відрахування, враховуючи

вартість необоротних ресурсів. Іншими словами, це показник, що відображає фінансову оцінку необоротних ресурсів, яка використовується для відшкодування їх вартості протягом одного року ;

- потенціал оборотних засобів (Поз) визначається як сукупність витрат, що увійшли до загальної вартості продукції, за виключенням витрат на оплату праці та амортизаційних відрахувань. Це показник, що відображає фінансові ресурси, спрямовані на покриття різних витрат, пов'язаних з виробництвом, за винятком на оплату праці та амортизаційних відрахувань;
- трудовий потенціал (Пт) можна розглядати як суму грошових коштів, витрачених на оплату праці протягом року. Іншими словами, це показник, що відображає фінансові ресурси, спрямовані на забезпечення винагороди працівників за їхню працю протягом певного періоду часу;
- земельний потенціал (Пз) можна описати як вартість земельних ресурсів та їх поліпшень, яка враховується з урахуванням часової перспективи і дисконтується. Цей показник відображає економічну оцінку земельних активів, включаючи їх потенціал для розвитку та покращення, що можуть мати важливе значення для підприємства;
- інформаційний потенціал (Пінф) представляє собою суму річних витрат, що спрямовуються на інформаційні ресурси. Цей показник відображає фінансові зусилля, спрямовані на забезпечення доступу до інформації, її обробку, зберігання та передачу в межах підприємства. Інформаційний потенціал враховує важливість інформації як цінного ресурсу та роль, яку вона відіграє у підтримці ефективного управління та прийнятті стратегічних рішень;

- інвестиційний потенціал (Пінв) можна описати як оцінку фінансових зусиль, спрямованих на розвиток та модернізацію виробничих потужностей. Цей показник враховує суму зроблених інвестицій, їх терміновість і вплив на збільшення виробничої потужності та ефективності підприємства. Інвестиційний потенціал є важливим фактором для забезпечення зростання та конкурентоспроможності підприємства, сприяючи покращенню його виробничих можливостей та розвитку;
- інноваційний потенціал (Піін) представляє собою сукупність витрат, що вкладаються в підготовку та впровадження нововведень. Цей показник відображає фінансові ресурси, спрямовані на дослідження, розробку, тестування та втілення інноваційних проектів та ідей. Інноваційний потенціал враховує значущість інновацій у забезпеченні розвитку підприємства, їх вплив на підвищення продуктивності, якості продукції, конкурентоспроможності на ринку та готовності до змін. Цей показник відіграє ключову роль у сприянні інноваційній діяльності та забезпеченні конкурентної переваги підприємства.

Також важливо відмітити, що для вивчення розвитку та успішності підприємства необхідно мати можливість вимірювати та порівнювати показники на однакових часових проміжках. Це дозволяє виявити зміни, що відбуваються з часом, та спостерігати за тенденціями. Використання порівняльної часової ознаки дозволяє аналізувати динаміку показників та робити висновки щодо потенціалу та результативності підприємства протягом визначеного періоду. Цей підхід допомагає зрозуміти, наскільки успішно підприємство використовує свої ресурси та досягає поставлених цілей з плином часу.

Оціночні показники розраховуються в трьох етапах. По-перше, вимірюються обсяги складових робочого виробничого потенціалу. Цей етап включає збір даних і вимірювання різних складових робочого виробничого

потенціалу, таких як фізичні ресурси, людські ресурси, технічне обладнання тощо. Оцінюються обсяги та характеристики кожної складової.

Далі, важливим етапом є визначення загального показника ефективності використання робочого виробничого потенціалу підприємства. На цьому етапі проводиться розрахунок комплексного показника, який відображає наскільки успішно використовується робочий виробничий потенціал підприємства. Цей показник може включати різні аспекти, такі як використання ресурсів, виробничу продуктивність, якість вироблених товарів або послуг, ринкову конкурентоспроможність тощо.

На третьому етапі аналізується вплив кожної складової потенціалу на досягненні результативні показники, тобто проводиться детальний аналіз впливу кожної складової робочого виробничого потенціалу на досягненні результативні показники підприємства. Це дозволяє виявити сильні та слабкі сторони кожної складової і зробити висновки про їхній вплив на загальні результати. Аналіз може включати порівняння показників, ідентифікацію проблемних областей та виявлення можливостей для поліпшення ефективності використання робочого виробничого потенціалу.

Цей підхід систематично дозволяє оцінювати та аналізувати, як ефективно використовується робочий виробничий потенціал підприємства. В результаті аналізу встановлюється, які аспекти потенціалу мають найбільший вплив на досягнення результатів, та визначаються можливості для покращення використання ресурсів. Цей аналіз надає обґрунтовану основу для управлінських рішень та спрямовує зусилля на поліпшення ключових аспектів робочого виробничого потенціалу підприємства.

Лапін Є.В. пропонує підхід, який включає кілька етапів для визначення виробничого потенціалу підприємства. Основні етапи цього підходу можна описати таким чином [58, с.25-26]:

- поділ виробничого потенціалу на рівні та їх властивості;

- створення критеріїв вимірювання ефективності використання виробничого потенціалу;
- визначення критичних значень показників, залежно від рівнів виробничого потенціалу;
- градація значень показників на основі шкали оцінювання з присвоєнням балів відповідно до інтервалу бальної характеристики;
- установлення межових значень бальної шкали в рамках групи показників.

Таким чином, цей підхід дозволяє систематично аналізувати та оцінювати рівень використання виробничого потенціалу підприємства, зосереджуючись на ефективності та встановленні пріоритетів для покращення його використання.

Яковлев В.І., Другов О.С. і Колісник С.С. пропонують застосовувати метод групування для кожної складової виробничого потенціалу підприємства з метою детальнішого відображення стану цієї складової і глибшого аналізу виробничого потенціалу окремого підприємства. Цей підхід дозволяє розглядати складові виробничого потенціалу окремо, з'ясовувати їхні сильні та слабкі сторони і знаходити шляхи для поліпшення ефективності кожної складової [120, с. 350-351].

Фінансова складова охоплює ряд показників, які дозволяють оцінити фінансову стійкість та результативність підприємства та включають:

- коефіцієнт швидкої ліквідності (Кл), який вказує на здатність компанії сплатити свої короткострокові зобов'язання за рахунок активів, що швидко можуть бути перетворені на гроші;
- коефіцієнт автономії (Ка) відображає пропорцію власного капіталу до загальної суми активів і свідчить про фінансову незалежність підприємства;
- коефіцієнт оборотності власного капіталу оцінює ефективність управління власним капіталом компанії;

- рентабельність діяльності відображає відношення прибутку, отриманого від реалізації продукції, до середньорічної вартості інвестованого капіталу.

Технологічна складова виробничого потенціалу включає ряд показників, які детально характеризують ефективність використання ресурсів та технологій на підприємстві. Ці показники включають:

- коефіцієнт зносу основних засобів, який вимірює ступінь старіння та фізичного зносу основних засобів підприємства;
- фондоозброєність відображає наявні ресурси, якими підприємство може користуватися для виробництва товарів. Вона відображається у відношенню між кількістю та якістю основних засобів та технічного обладнання, які знаходяться у розпорядженні підприємства та їх використання у виробничому процесі;
- фондомісткість дає уявлення про необхідну кількість капіталу, яку необхідно вкласти в основні засоби та технічне обладнання для виробництва однієї продукції;
- матеріаловіддача вимірює ефективність використання матеріальних ресурсів на підприємстві під час виробництва продукції, тобто вказує на то, яка частка використаних матеріалів перетворюється на готову продукцію;
- матеріаломісткість показує кількість матеріальних ресурсів, яка потрібна для виготовлення одиниці продукції. Він вимірює, наскільки матеріалоемний є виробничий процес і яка частина загальних витрат припадає на матеріали;

Ці показники дозволяють підприємствам проводити більш детальний аналіз виробничого потенціалу, ідентифікувати фактори, що впливають на ефективність виробництва, та знайти шляхи для покращення ефективності використання ресурсів та технологій.

Третьою складовою, вчені відокремлюють кадрову складову, фундаментом для оцінки якої виступають такі показники:

- продуктивність праці визначає, наскільки ефективно використовуються трудові ресурси на підприємстві. Вона відображає виробничий внесок одного працівника шляхом вимірювання кількості продукції, яку вони здатні забезпечити за певний період;
- зарплатомісткість вказує, яка частина витрат на заробітну плату припадає на одиницю виробленої продукції;
- частина оплати праці у собівартості продукції вказує на відсоток, який витрачається на оплату праці в загальних витратах на виробництво товарів, тобто вплив оплати праці на загальну вартість виробленої продукції. Аналізуючи цей показник, можна зрозуміти, яка частина собівартості продукції припадає на оплату труда, що дозволяє планувати оптимальну структуру витрат на працю;

Ці показники є важливими для планування кадрових ресурсів, оптимізації витрат на працю та підвищення продуктивності праці на підприємстві, а також для виявлення можливостей покращення ефективності використання робочої сили та збільшення прибутковості працівників.

Інноваційно-інформаційна складова, яка базується на інформаційному контролінгу, що є новою концепцією управління, що поєднує аспекти обліку, контролю та планування для досягнення стратегічних та оперативних цілей підприємства. Ця система дозволяє забезпечити ефективне управління та досягнення результатів діяльності підприємства.

Такий комплексний підхід дозволяє краще зрозуміти взаємозв'язок між цими аспектами діяльності підприємства і прийняти інформовані рішення щодо стратегії його розвитку. Враховуючи взаємодію цих складових, підприємство може ефективніше використовувати свій виробничий потенціал, забезпечуючи стійкий ріст і конкурентні переваги на ринку.

При оцінці виробничого потенціалу підприємства використовуються три основних методи: дохідний, порівняльний та витратний [81, с. 105-117]. Дохідний метод базується на аналізі доходів, які генерує об'єкт, і включає в себе різні підметоди для визначення його вартості. Порівняльний метод полягає в порівнянні об'єкта з подібними об'єктами на ринку, що дозволяє отримати точну оцінку. Витратний метод визначає вартість об'єкта на основі витрат на його створення та подальше використання.

Кожен із цих методів має свої переваги та обмеження, і вибір методу залежить від конкретних умов та завдань оцінки. Використання цих методів дозволяє провести комплексну та обґрунтовану оцінку виробничого потенціалу підприємства, що є важливим для управлінських та інвестиційних рішень

Усі згадані методи є взаємопов'язаними між собою, тому, що при ідеальному ринку – всі вони повинні привести до однакової величини вартості. Але, в реальному житті, існує багато ринкової та інформаційної невизначеності, які впливають на показники.

Також, доцільно виділити фундаментальні методи розрахунку виробничого потенціалу [97, с. 524; 120, с. 352]:

- еквівалентний метод базується на принципі взаємозамінності, тобто величина одного елементу за допомогою коефіцієнтів може перетворитися на інший;
- функціональний метод полягає в тому, що величина виробничого процесу дорівнює об'єму вироблюваної продукції, тобто співвідношення виробничого процесу до величини виробленої продукції. Прийнято вважати одним із простіших методів розрахунку, але зі складністю виділення питомої ваги кожного елементу у загальному виробництві;
- кореляційний метод ґрунтується на кореляційно-регресійних моделях коли необхідно визначити величину виробничого потенціалу.

Складність даного методу в тому, що не можливо виділити особливості діяльності підприємства;

- вартісний метод – с початку визначає вартість кожного елементу, а потім узагальнює вартість усього виробничого потенціалу з кінцевою метою отримання єдиної загальної суми;
- комбінований метод передбачає поєднання методів, основна задача яких полягає у визначенні виробничого потенціалу. Найбільш поширеним є поєднання вартісного та еквівалентного методів.

Таким чином, ефективне та якісне проведення оцінки виробничого потенціалу виступає незмінним інструментом для вивчення і аналізу всіх головних складових підприємства. Це дозволяє зосередитись на покращенні сильних сторін та вирішенні проблемних аспектів для досягнення конкурентних переваг. Оцінка враховує зовнішнє середовище, умови ринку та конкурентні пропозиції, що дозволяє планувати майбутні потреби та визначити перспективи розвитку підприємства.

РОЗДІЛ 2 ЕКОНОМІЧНА ДІАГНОСТИКА ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДП ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

2.1 Характеристика господарської діяльності підприємства

Державне підприємство «Дослідне господарство «Южний» Селекційно-генетичного інституту-Національного центру насіннєзнавства та сортовивчення» було створено відповідно до законодавства України, яке регулює питання державної власності та підприємництва. Утворення цього підприємства та його назва були офіційно затверджені за допомогою наказу №820 України від 13 листопада 1981 року.

Підприємство є державним органом, який підпорядковується Національній академії аграрних наук України і має відповідальність за управління державним майном у галузі насіннєзнавства та сортовивчення. Його основні функції включають здійснення науково-дослідних робіт, виробництво та продаж насіння сільськогосподарських культур, а також проведення інших заходів, спрямованих на підтримку розвитку аграрного сектора [26].

ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС» функціонує як самостійна юридична особа з відокремленим майном та власним балансом. Воно має встановлені рахунки в установчих банках для здійснення фінансових операцій. Взаємовідносини між Науковою установою та Підприємством базуються на укладених договорах та спрямовані на виконання науково-дослідницьких робіт та як правило, укладаються до початку наступного року.

Підприємство безпосередньо підпорядковане Одеській державній сільськогосподарській дослідній станції Національної академії аграрних наук України. Воно є науково-дослідницьким закладом, основний напрямок якого – це розробка нових технологій вирощування зернових, бобових, олійних та інших культур.

ДП ДГ «Южний» СГІ-НЦНС спеціалізується на виробництві та реалізації насіння як в межах України, так і за її межами. Компанія активно займається аналізом та випробуванням нових сортів насіння, зокрема щодо їх відповідності та можливості використання у сільському виробництві.

Головним профілем діяльності підприємства виступає вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур, насіння олійних культур. Рослинництво відіграє ключову роль серед основних видів діяльності підприємства.

Суттєвим інструментом для аналізу господарської діяльності є діагностика структури майна і джерел його фінансування. Цей процес дозволяє детально розглянути розподіл активів підприємства між різними категоріями, такими як оборотні та необоротні активи, та встановити, звідки компанія отримує кошти для фінансування своєї діяльності.

Таблиця 2.1

Діагностика структури майна і джерел його фінансування (тис. грн.)

Показники	Джерело інформації (Форма 1)	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Зміна 2022р. / 2020р. (на кінець року)
		на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року	
Необоротні активи	р.1095 + р.1200	9 169	8 768	8 768	14 252	15 022	14 252	63%
Запаси	р.1100	17 710	11 640	11 640	16 155	16 155	6 371	-45%
Інші оборотні активи	р.1195 – р.1100	4 354	8 311	3 796	9 373	9 373	6 457	-22%
Власні кошти	р.1495	12 582	2 577	2 557	3 213	3 213	3 223	25%
Довгострокові позикові кошти	р.1595	0	62	62	6 143	6 143	6 143	98
Короткострокові позикові кошти	р.1695	18 651	26 080	26 080	31 194	31 194	17 714	-32%

Джерело: побудовано автором на основі даних фінансових звітів ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

Діагностика джерел фінансування майна допомагає з'ясувати, звідки підприємство отримує кошти для придбання активів та забезпечення своєї діяльності. Вивчення структури капіталу, в тому числі зовнішніх джерел

фінансування (позики, кредити) та власних коштів, може розкрити фінансову стійкість і залежність підприємства від зовнішніх джерел. Це важливо для забезпечення ефективного фінансового управління та зниження ризиків, пов'язаних зі змінами на фінансовому ринку.

Отже, діагностика структури майна та джерел його фінансування надає глибокого інсайту щодо ефективності та стійкості господарської діяльності підприємства, допомагаючи знайти оптимальний баланс для досягнення успіху та стабільного розвитку на ринку.

Отже, враховуючи дані таблиці 2.1, можна зробити висновок про зміни, які можуть впливати на фінансову стійкість та розвиток підприємства в майбутньому (табл.2.2):

Таблиця 2.2

№	Зростання показників	Зменшення показників
1	<i>Необоротні активи з 8768 до 14252 (або на 63%), тобто збільшення вартості основних засобів та довгострокових біологічних активів. Зростання необоротних активів може вказувати на розвиток та розширення діяльності підприємства.</i>	<i>Запаси підприємства зменшилися на 45%, що може бути результатом оптимізації запасів, покращення управління запасами та зниження ризиків пов'язаних зі залишками товарів.</i>
2	<i>Власні кошти зросли з 2577 до 3223 (або на 25%). Це може говорити про підвищення власного капіталу підприємства і може вказувати на його зміцнення та покращення фінансової стійкості.</i>	<i>Інші оборотні активи підприємства зменшилися на 22% та може вказувати на зменшення розміру інших оборотних активів, таких як дебіторська заборгованість, або зміни в структурі активів підприємства.</i>
3	<i>Довгострокові позикові кошти значно збільшилися з 62 до 6143 та може свідчити про залучення додаткових джерел фінансування для виконання довгострокових зобов'язань або здійснення інвестицій.</i>	<i>Короткострокові позикові кошти зменшилися з 26 080 до 17 714, що становить зниження на 32%. Це може вказувати на зменшення потреби в короткостроковому фінансуванні або покращення ліквідності підприємства, а також свідчити про більш ефективне управління фінансовими ресурсами та зниження фінансових ризиків.</i>

Джерело: побудовано автором на основі даних фінансових звітів ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

Стабільний фінансовий стан компанії має значний вплив на її господарську діяльність. Ефективний виробничий процес сприяє покращенню фінансових показників, зокрема зростанню доходів та прибутковості. Оптимальне управління

виробничими процесами допомагає ефективно використовувати ресурси та знижувати витрати.

Таблиця 2.3

Діагностика фінансових результатів ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

Показники	Джерело інформації (Форма 2)	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Абсолютна зміна 2022 до 2020р., (+,-)
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	р. 2000	19467	65598	30840	11373
Собівартість реалізованої продукції	р. 2050	-26077	-53446	-28761	-2684
Валовий прибуток	р. 2090	12152	0	2079	-10073
збиток	р. 2095	0	-6610	0	0
Інші операційні доходи	р. 2120	2253	865	4722	2469
Операційні витрати (адміністративні, витрати на збут та інші операційні витрати)	р.2130+р.2150+ р.2180	-4060	-13769	-3991	69
Фінансові результати від операційної діяльності: прибуток	р. 2190	636	0	636	0
збиток	р. 2195	0	-9805	0	0
Фінансові доходи	р. 2290 (2295)	- 10005	636	10	-9995
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	р. 2290	636	0	636	0
збиток	р. 2295	0	-10005	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	р. 2350	0	636	10	10
збиток	р. 2355	-10005	0	0	10005
Рівень рентабельності (збитковості) виробництва, %	р.2090 (2095)/ р.2050*100%	0,25	-0,23	-0,07	-0,33
Рівень рентабельності (збитковості) продажу, %	р.2090/р.2000 *100%	-0,34	0,19	0,07	-0,27
Норма прибутку (збитку), % на - авансований капітал	р.2350 (2355)/ Ф1 р.1300*100%	-0,35	0,02	0,0004	-0,348
- виробничий капітал	р.2350 (2355)/Ф1 р.1010+р.1195	-0,38	0,02	0,005	-0,379

Джерело: побудовано автором на основі даних фінансових звітів ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

Ефективний виробничий процес дозволяє підприємству підвищити свою конкурентоспроможність та фінансову стійкість. Надійні фінансові показники

забезпечують доступ до фінансування та інвестицій, що сприяє подальшому розвитку компанії.

Для досягнення стабільного розвитку підприємства необхідно проаналізувати зв'язок між виробничою діяльністю та фінансовим станом. Важливо дослідити фінансові звіти, оцінити рентабельність та ефективність використання активів, а також з'ясувати чинники, що впливають на продуктивність виробничих процесів.

Збалансоване керівництво виробничими та фінансовими процесами допомагає забезпечити стабільний розвиток і успіх підприємства в довгостроковій перспективі. Поєднання ефективного виробництва та фінансової дисципліни, врахування ринкових тенденцій та реагування на потреби клієнтів сприяють встановленню позитивного іміджу підприємства та його успішному розвитку на ринку.

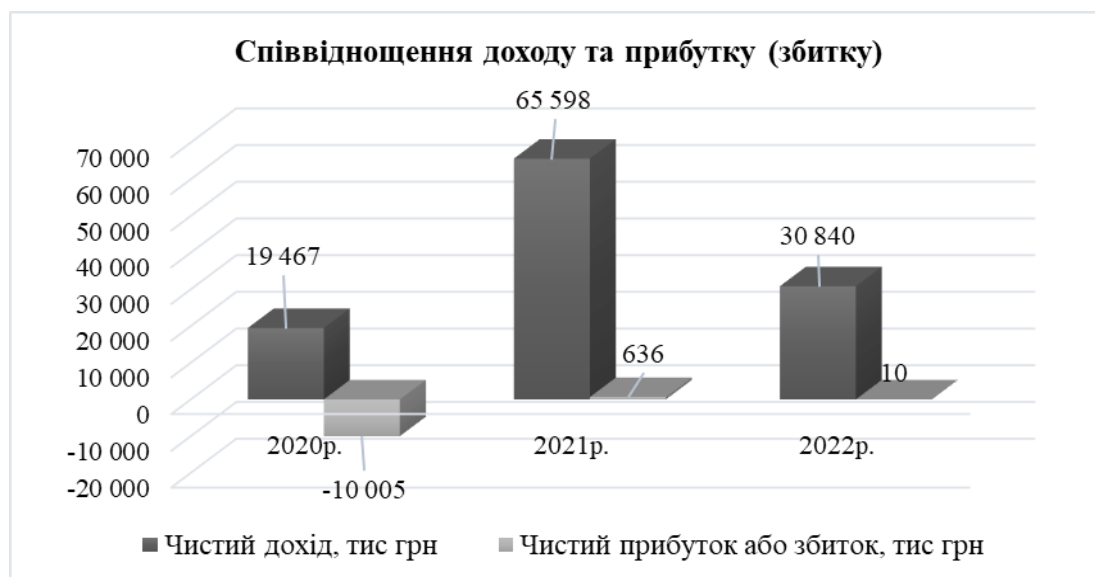

Рис. 2.1 Динаміка фінансових результатів та чистого доходу підприємства 2020-2022рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних фінансових звітів ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

Аналіз показників свідчить про значущі зміни у фінансовому стані підприємства на протязі трьох останніх років. Варто відзначити, що доходи від продажу продукції вражають своєю величиною та коливаннями. Попри позитивний рік 2021, військовий конфлікт у 2022 році суттєво обмежив розміри

виробничого потенціалу підприємства. Це призвело до негативного впливу на рентабельність збитковості виробництва (-0,07% у 2022 році) та низького рівня рентабельності продажу (0,07% у 2022 році).

Враховуючи норму прибутку та інші показники, очевидно, що підприємство має значні фінансові труднощі. Однак важливою є його здатність адаптуватися до негативних факторів та приймати необхідні заходи для подолання фінансових труднощів. Незважаючи на виклики, підприємство вивчає можливості покращення виробничого потенціалу та збільшення ефективності в умовах нестійкості.

Таблиця 2.4

**Склад та структура чистого доходу від реалізації продукції
ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»**

Назва виду продукції	2020 рік		2021 рік		2022 рік		В середньому за 2020-2022 роки	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Всього по рослинництву	27055,8	92,7	109948,9	97,9	48915,5	94,9	61973,4	96,3
Зернові та зернобобові всього	11307,2	38,7	46673,8	41,6	22149,0	43,0	26710,0	41,5
в т.ч.: оз. пшениця	8404,9	28,8	25361,7	22,6	17828,7	34,6	17198,5	26,7
кукурудза	55,5	0,2	7684,2	6,8	396,4	0,8	2712,1	4,2
ячмінь	1639,1	5,6	13609,3	12,1	3698,0	7,2	6315,5	9,8
культури зернобобові сушені	309,2	1,1	4,5	0,0	225,8	0,4	179,8	0,3
ріпак	1980,1	6,8	0	0,0	1888,7	3,7	1289,6	2,0
насіння соняшника	2461,3	8,4	16601,3	14,8	2728,7	5,3	7263,8	11,3
інша продукція рослинництва	898,4	3,1	14	0,0	0	0,0	304,1	0,5
Всього по тваринництву:	2129,7	7,3	2321,9	2,1	2615,2	5,1	2355,6	3,7
в т.ч.: м'ясо великої рогатої худоби	436	1,5	443,2	0,4	93,6	0,2	324,3	0,5
молоко	1063,7	3,6	1130,2	1,0	1328,2	2,6	1174,0	1,8
інша продукція тваринництва	629,9	2,2	748,4	0,7	1193,4	2,3	857,2	1,3
Разом по господарству	29185,5	100	112270,8	100	51530,6	100	64328,9	100

Джерело: побудовано автором на основі даних фінансових звітів ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

Метою аналізу структури чистого доходу від реалізації продукції, який представлено в таблиці 2.4, є визначення виробничого напрямку та спеціалізації підприємства ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС». Як видно з даних цієї таблиці в структурі чистого доходу основну питому вагу підприємство отримує від реалізації продукції галузі рослинництва, а галузь тваринництва є другорядною, так як частка доходу в структурі чистого доходу є незначною.

В підприємстві за аналізований період 2020 – 2022 роки в середньому було отримано 64 328,90 тис. грн. В тому числі, від реалізації продукції рослинництва 61 973,4 тис. грн з часткою 96,3%, а від реалізації доходу тваринництва – 2 355,6 (частка 3.7%).

Слід відмітити, що в дохід від реалізації в середньому за три роки зернові та зернобобові складає 41,5%; від соняшнику – 11,3%, ріпаку – 2%. Отже, виробничий напрям підприємства ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС» є зерново-технічною.

Таблиця 2.5

Динаміка виробництва с.-г. продукції ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

Назва с.-г. культур	Валовий збір, ц			Абсолютна зміна 2022/2020pp.,(+,-)	Джерело інформації
	2020 рік	2021 рік	2022 рік		
Пшениця озима	1700	1779	1910	210	Ф29 р.0050
Ячмінь озимий	300	600	637	337	Ф29 р.0130
Ячмінь ярий	600	430	231	-369	Ф29 р.0140
Кукурудза	0	230	162	162	Ф29 р.0110
Просо	340	0	0	-340	Ф29 р.0240
Горох	113	40	106	-7	Ф29 р.0320
Вика яра	0	5	0	0	Ф29 р.0340
Культури зернові та зернобобові	3053	3084	3046	-7	Ф29 р.0030

Джерело: побудовано автором на основі даних фінансових звітів ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

Зміни в площі посіву та зібраному урожаї свідчать про динаміку розвитку підприємства протягом трьох років. Імовірно, змінені потреби ринку та аграрна політика могли вплинути на розподіл площі під вирощувані культури.

Значне зниження площі зібраної культури кукурудзи у 2022 році може бути наслідком негативного впливу війни та блокування морських портів на зовнішні

торгівельні потоки. Також, засуха у 2020 році може бути важливим фактором, що призвело до відхилення урожайності проса.

Особливо варто відзначити, що культури з високою часткою площі зібраної до посівної, такі як горох, ячмінь озимий та яровий та пшениця озима, можуть бути дієвими та ефективно вирощуваними на підприємстві. Ці культури можуть бути перспективними для подальшого розвитку та збільшення валового прибутку.

Іншими словами, рентабельність вирощування різних культур може бути пов'язана з їх високою продуктивністю та добре налагодженим виробничим процесом. Зміни у площі вирощування та урожайності можуть бути результатом реакції на зовнішні впливи, такі як погодні умови та геополітична ситуація.

Підприємство виявило свою здатність до різноманітної продукції. Вражаючий обсяг продажів пшениці та ячменю вказує на високий попит на ці зернові культури і можливості підприємства стати суттєвим гравцем у цих галузях. Водночас, велика кількість проданого насіння соняшнику показує, що підприємство активно спеціалізується на вирощуванні олійних культур.

Загалом, з аналізу випливає, що підприємство має потенціал для покращення ефективності вирощування та збільшення прибутковості культур з високою рентабельністю. Необхідні додаткові заходи для адаптації до змінних умов та оптимізації виробничих процесів для досягнення стійкої успішності у сільському господарстві. Врахування факторів зовнішнього середовища та ретельне планування можуть стати ключовими у забезпеченні успішного розвитку підприємства навіть в умовах негативних впливів.

2.2 Діагностика виробничого потенціалу ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

Діагностика виробничого потенціалу є комплексним процесом, що дозволяє оцінити ефективність підприємства в економічному плані. Цей процес ґрунтується на використанні різних методів та підходів для вивчення ключових аспектів

підприємницької діяльності. Його основна мета - виявити сильні та слабкі сторони підприємства, а також визначити його потенціал для досягнення запланованих цілей та можливості для вдосконалення виробничої діяльності.

У процесі діагностики виробничого потенціалу проводиться детальний аналіз різних сфер підприємницької діяльності, таких як організаційна структура, розподіл ресурсів, технічне оснащення, ефективність використання персоналу, фінансовий стан та інші ключові фактори. Це дозволяє з'ясувати, як підприємство управляє своїми ресурсами, як зовнішні та внутрішні чинники впливають на його роботу, та визначити можливості для оптимізації та подальшого розвитку.

Таблиця 2.6

Рівень забезпеченості ресурсами ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2022р. до 2020р., %
Площа с.-г. угідь, га	3962	3924	3712	0,94
Авансований капітал, тис. грн.	28719	40550	27080	0,94
Власний капітал, тис. грн.	2577	3213	3223	1,25
Оборотних активів, тис. грн.	19951	25528	12828	0,64
Необоротних активів, тис. грн.,	8768	15022	14252	1,63
з них:				
основних виробничих засобів, тис. грн.	15958	18980	19924	1,25
-первісна вартість	6381	8643	8870	1,39
-залишкова вартість				
Нематеріальних активів	-	-	-	-
Капіталозабезпеченість	1,61	2,20	2,39	1,48
Капіталоозброєність	135,77	125,26	152,93	1,13
Середня чисельність працівників, осіб	47	69	58	1,23
Припадає на 1 працездатного с.-г. угідь, га	84,30	56,87	64,00	0,76

Джерело: побудовано автором на основі даних фінансових звітів ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

Підвищення власного капіталу (з 2 577 у 2020 році до 3 223 у 2022 році) та необоротних активів (з 8 768 у 2020 році до 14 252 у 2022 році) може бути спрямовано на зміцнення стійкості підприємства в умовах невпевненості. Збільшення показників капіталозабезпеченості на 1,48 та капіталоозброєності на 1,13 може свідчити про необхідність збереження та захисту виробничого потенціалу в умовах конфлікту.

Таблиця 2.7

Склад і структура основних засобів ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС

Групи основних засобів	Залишок на кінець 2020 року		Залишок на кінець 2021 року		Залишок на кінець 2022 року	
	первісна (переоцінена вартість)	Питом а вага	первісна (переоцінена вартість)	Питом а вага	первісна (переоцінена вартість)	Питом а вага
Будинки, споруди та передавальні пристрої	6877	43,0	8696	45,8	9680	48,6
Машини та обладнання	8611	53,9	9744	51,3	9748	48,9
Транспортні засоби	255	1,6	225	1,2	161	0,8
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	224	1,4	242	1,3	242	1,2
Багаторічні насадження	10	0,1	10	0,1	10	0,1
Малоцінні необоротні активи	0	0	0	0	20	0,1
Інші необоротні матеріальні активи	11	0,1	63	0,3	63	0,3
Разом	15988		18980		19924	

Джерело: побудовано автором на основі даних фінансових звітів ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

Представлена інформація показує динаміку загальної вартості основних засобів підприємства, що свідчить про їхнє постійне зростання протягом трьох років. Значущий приріст вартості основних засобів від 15 988 млн грн на початку 2020 року до 19 924 млн грн на кінець 2022 року є ключовим показником, що вказує на стійкий розвиток підприємства в умовах нестабільності, зокрема в умовах воєнного конфлікту.

Загальний розвиток та гнучкість підприємства щодо змін в структурі активів свідчать про його здатність адаптуватися до нових умов та перспектив. Враховуючи війну та нестабільність, стабільне збільшення вартості основних засобів свідчить про важливість стратегічного управління та збереження активів для подальшого успішного розвитку підприємства.

2.3 Оцінка ефективності використання виробничого потенціалу

Діагностика виробничого потенціалу включає в себе аналіз та оцінку доступних ресурсів та оцінку їх використання та потенціалу. Оптимальне використання виробничих ресурсів є ключовим фактором для підвищення ефективності підприємницької діяльності, а раціональне використання сприяє забезпеченню стабільності роботи підприємства і досягненню прибутковості.

Таблиця 2.8

Показники фінансової стійкості ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

Показники	Розрахунки згідно із П(С)БО України	2020 рік		2022 рік		Нормативне значення коефіцієнтів
		на початку року	на кінець року	на початок року	на кінець року	
Коефіцієнт фінансової незалежності	$(\Phi 1) \text{ p.1495} / (\Phi 1) \text{ p.1300}$	0,40	0,09	0,08	0,12	$\geq 0,5$
Коефіцієнт фінансової залежності	$(\Phi 1)(\text{p.1595}+\text{p.1695}+\text{p.1700})/(\Phi 1)\text{p.1300}$	0,60	0,91	0,92	0,88	$< 2,0$
Коефіцієнт автономії	$(\Phi 1)(\text{p.1495}+\text{p.1665}+\text{p.1525})/(\Phi 1)\text{p.1900}$	0,40	0,09	0,09	0,13	$> 1,0$
Коефіцієнт заборгованості (фінансового ризику)	$(\Phi 1)(\text{p.1595}+\text{p.1695})/(\Phi 1)(\text{p.1495}+\text{p.1665}+\text{p.1525})$	1,48	10,14	10,77	6,86	$< 1,0$
Коефіцієнт поточної заборгованості	$(\Phi 1)\text{p.1695}/(\Phi 1)(\text{p.1595}+\text{p.1695})$	1,00	1,00	0,84	0,74	-
Коефіцієнт довгострокового залучення капіталу	$(\Phi 1)\text{p.1595}/(\Phi 1)(\text{p.1495}+\text{p.1595}+\text{p.1665})$	0,00	0,02	0,66	0,66	-
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$(\Phi 1)((\text{p.1495}+\text{p.1595}+\text{p.1665})-\text{p.1095})/(\Phi 1)(\text{p.1495}+\text{p.1525}+\text{p.1665})$	0,27	-2,32	-1,63	-1,40	$> 0,5$

Джерело: побудовано автором на основі даних фінансових звітів ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

Ураховуючи початок війни у 2022 році, фінансова стійкість підприємства виявила певні зміни. Коливання фінансових показників між 2020 і 2022 роками свідчать про значну нестабільність фінансового стану підприємства. Головною тенденцією є загальне погіршення фінансової ситуації.

Зниження коефіцієнта фінансової незалежності в 2022 році вказує на збільшену залежність від зовнішніх джерел фінансування, ймовірно, через великі

витрати, пов'язані з військовим конфліктом. Спад цього показника може обмежити можливості для виробничого росту.

Спроба підприємства збільшити залучення довгострокового капіталу свідчить про його стратегію по пошуку додаткових ресурсів для розвитку в умовах нестабільності.

Загальний рівень фінансових зобов'язань і ризику значно зріс, що може становити загрозу фінансовій стійкості. Це може бути безпосереднім наслідком військових дій і необхідності залучення додаткових ресурсів для їх фінансування.

Ураховуючи вище зазначені фактори, виділяється необхідність управлінських рішень для поліпшення фінансової стійкості підприємства та збільшення його виробничого потенціалу в умовах військового конфлікту.

Таблиця 2.9

**Показники ліквідності та платоспроможності підприємства
ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»**

Показники	Розрахунки згідно із П(С)БО України	2020 рік		2022 рік		Нормативн е значення коефіцієнтів
		на початок	на кінець	на початок	на кінець	
Величина власних оборотних коштів (робочий або функціональний капітал)	p.1195– p.1695	3 413	-6 129	-5 666	-4 886	зростання
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	p.1195- p.1695/p.1195	0,15	-0,31	-0,22	-0,38	>0,1
Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	p.1195/p.1695	1,18	0,76	0,82	0,72	2,0-2,5
Коефіцієнт швидкої ліквідності	p.1165+p.1130 +p.1155/p.1695	0,01	0,08	0,1	0,08	0,8-1,0
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності)	p.1165/p.1695	0,01	0,004	0,03	0,01	0,2-0,25
Частка оборотних активів у майні підприємства (коефіцієнт мобільності активів)	p.1195/p.1300	0,71	0,69	0,63	0,47	Залежить від вироб. напрямку

Джерело: побудовано автором на основі даних фінансових звітів ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

Результати аналізу фінансових показників підприємства свідчать про серйозні виклики і труднощі в управлінні його виробничим потенціалом.

Основним фактором є величезний дефіцит власних оборотних коштів, що ставлять під загрозу здатність підприємства забезпечити поточні операції. Негативні значення коефіцієнта забезпеченості власними оборотними коштами свідчать про те, що підприємство має недостатньо ресурсів для покриття своїх поточних зобов'язань.

Зниження коефіцієнтів ліквідності (коефіцієнт покриття та коефіцієнт швидкої ліквідності) свідчить про те, що підприємство має зростаючі труднощі в сплаті короткострокових зобов'язань та операціях з ліквідними активами. Велике зниження коефіцієнта абсолютної ліквідності додатково підкреслює платоспроможність підприємства та його важкість у гарантуванні платежів. Крім того, зниження коефіцієнта мобільності активів вказує на проблеми з управлінням оборотними активами та можливі затримки у виробничому процесу.

Урахування початку війни у 2022 році відзначає великий вплив геополітичних подій на фінансовий стан підприємства, що, в свою чергу, має серйозні наслідки для його виробничого потенціалу. Реакція на ці виклики вимагає комплексного підходу до управління фінансами та ресурсами, а також стратегічного планування для покращення фінансової стійкості та збереження виробничого потенціалу підприємства в умовах нестабільності.

Таблиця 2.10

Діагностика ймовірності банкрутства на підприємстві за двофакторною моделлю Альтмана ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

Показники	Джерело інформації	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Коефіцієнт фінансової ліквідності	Анл+Ашр/Пнт+Пкз	0,17	0,19	0,26
Питома вага позикових коштів у пасиві балансу підприємства	$\Phi.1 \text{ p.1595} + \text{p.1695} / \text{p.1900}$	0,91	0,92	0,88
Z		-0,18	-0,05	-0,16

Джерело: побудовано автором на основі даних фінансових звітів ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

Результати аналізу фінансових показників підприємства за допомогою моделі Альтмана вказують на важливі аспекти його фінансової стійкості та фінансової ліквідності.

По-перше, коефіцієнт фінансової ліквідності показує здатність підприємства покрити поточні зобов'язання за допомогою ліквідних активів. За моделлю Альтмана, низьке значення цього коефіцієнта вказує на недостатню фінансову ліквідність підприємства. Однак в 2022 році спостерігається поліпшення цього показника в порівнянні з попередніми роками, що може свідчити про певне поліпшення фінансової ліквідності підприємства.

Показник питомої ваги позикових коштів у пасиві балансу вказує на залежність від позикового фінансування. Більше значення цього показника може вказувати на вищий рівень фінансового ризику. У даному випадку, питома вага позикових коштів залишається на відносно стабільному рівні, що свідчить про сталість цієї залежності.

Індекс Z, розрахований на основі обох показників, є ключовим показником для оцінки ризику банкрутства. У цьому випадку, негативне значення індексу Z протягом трьох років може вказувати на підвищений ризик банкрутства підприємства.

Враховуючи початок війни у 2022 році, фінансова стійкість підприємства може бути ще більше під загрозою. Ці показники свідчать про важливі аспекти фінансового здоров'я підприємства та вимагають серйозних управлінських рішень для забезпечення його виробничого потенціалу в умовах нестабільності.

Оцінка ефективності використання ресурсів грає важливу роль у плануванні виробництва та загальному управлінні підприємством. Це дозволяє виявити можливості для оптимізації, впровадження інновацій та покращення роботи підприємства, що сприяє досягненню його економічних цілей та зміцненню конкурентної позиції на ринку.

Таблиця 2.11

**Ефективність використання виробничих ресурсів
ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»**

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Зміни 2022/ 2020 (+;-)	Джерело інформації
Ефективність використання земельних угідь					
Одержано з розрахунку на 100 га с.-г. угідь, тис. грн. чистого доходу (виручки) від реалізації продукції	491,34	1671,71	830,82	339,48	Ф2 р.2000/Пл.с/г угідь*100
- валового прибутку (чистого збитку)	-166,83	309,68	56,01	222,84	Ф2 р.2090/Пл.с/г угідь*100
- прибутку (збитку) від операційної діяльності	-247,48	16,21	0,27	247,75	Ф1 р.2190/Пл.с/г угідь*100
Вироблено с.-г. продукції в натуральному виразі з розрахунку на 100 га ріллі, ц:					
зерна	77,06	78,59	82,06	5,00	Ф29 р.0030 п.1/Пл. с/г угідь *100
соняшника	10,85	18,35	5,95	-4,90	Ф29 р.0520 п.1/Пл. с/г угідь * 100
Ефективність використання виробничого капіталу					
Основних засобів: Капіталовіддача, грн.	3,05	7,59	3,48	0,43	Ф2 р.2000/Ф1 р.1010
Капіталомісткість, грн.	0,33	0,13	0,29	-0,04	Ф1 р.101 /Ф2 р.2000
Коефіцієнт оновлення основних фондів	99,87	84,08	95,26	-4,61	Ф5 р.260(14)/ Ф5 р.260(3)*100
Коефіцієнт вибуття основних фондів	0,00	0,00	0,75	0,75	Ф5 р.260(8)/ (Ф5)р.260(3)*100
Оборотних засобів: Коефіцієнт оборотності	0,98	2,57	2,40	1,43	Ф2 р.2000/Ф1 р.1195
Коефіцієнт закріплення	1,02	0,39	0,42	-0,61	Ф1 р.1195/Ф2 р.2000
Тривалість обороту, днів	375,10	142,04	151,82	-223,28	365 або 366 дні / К _{обор}
Виробничого капіталу в цілому Норма прибутку, %	-0,38	0,02	0,0005	0,38	Ф2 р.2350 / (Ф1 р.1010 + р.1195) * 100%
Одержано чистого доходу на 1 грн. авансованого капіталу, грн.	0,68	1,62	1,14	0,46	Ф2 р.2000/Ф1 р.1300
Одержано з розрахунку на 1 середньорічного працівника, тис. грн. - чистого доходу	414,19	950,70	531,72	117,53	Ф2 р.2000/Ср. обл.чис.прац-ів
- валового прибутку	-140,64	176,12	35,84	176,48	Ф2

					р.2090/Ср.обл.чис.прац-ів
– прибутку від операційної діяльності	-208,62	9,22	0,17	208,79	Ф2 р.2190/Ср.обл.чис.прац-ів
– чистого прибутку	-213,83	9,22	0,17	214,00	Ф2 р.2350/Ср.обл.чис.прац-ів

Джерело: побудовано автором на основі даних фінансових звітів ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

Попри надзвичайно складні умови військового конфлікту, підприємство сільськогосподарського сектору проявило вражаючий ріст чистого доходу (виручки) на 100 гектарів землі протягом трьох років (2020-2022 роки). Це свідчить про високу працездатність та ефективне використання земельних ресурсів навіть у таких важких умовах військового конфлікту. Здатність господарства адаптуватися до цих надзвичайних обставин і при цьому підтримувати стабільну продукцію вражає, свідчить про його високий рівень ділової компетентності та успішного стратегічного управління. Ймовірно, на підприємстві були прийняті стратегічні рішення, спрямовані на оптимізацію виробничих процесів та зменшення витрат.

З погляду валового прибутку на 100 гектарів землі важливо відзначити позитивну динаміку. Після певного від'ємного періоду у 2020 році, значення валового прибутку виправилося в 2021 році і залишилося позитивним у 2022 році, що вказує на здатність господарства адаптуватися до умов військового конфлікту та забезпечувати певний рівень рентабельності. Ймовірно, в цих надзвичайних умовах були прийняті стратегічні рішення, спрямовані на оптимізацію виробничих процесів та зменшення витрат.

Капіталовіддача показує позитивну динаміку, тоді як капіталомісткість зафіксувала деяке зниження, що вказує на потенціал для подальшого вдосконалення використання капіталу та оптимізації виробничих процесів з метою забезпечення більш ефективного використання ресурсів.

Показник коефіцієнт оборотності оборотних активів на ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС» засобів зріс з 0,98 у 2020 році до 2,40 у 2022 році та тим самим вказує на покращення ефективності використання оборотних засобів.

Коефіцієнт закріплення оборотних засобів зменшився з 1,02 до 0,42, що може говорити про зменшення закріплення ресурсів у оборотних засобах і покращення їхньої ефективності, тобто це може бути обґрунтовано необхідністю звільнення ресурсів для більш ефективного використання їх у змінних умовах, спричинених війною.

Скорочення тривалості обороту виробничого капіталу з 375,10 днів до 151,82 днів вказує на зниження часу, необхідного для повного оберту капіталу. Це можна розглядати, як результат активних заходів з оптимізації, удосконалення та ефективного використання ресурсів підприємства з метою забезпечення більшої стійкості. Таке зменшення може бути результатом впровадження ефективних стратегій та технологій, спрямованих на забезпечення оптимального використання ресурсів та максимізацію продуктивності підприємства в умовах обмежень та незвичайних обставин.

Норма прибутку виробничого капіталу показує невеликий вплив на дохідність, зменшуючись з -0,38% у 2020 році до 0,0005% у 2022 році. Значення показника нижче 0 (-0,38% у 2020 році) означає, що виробничий капітал в цілому не забезпечує прибутковості або дає втрати. Це може свідчити про недоцільність і неефективність використання виробничого капіталу в підприємстві «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС». У такому випадку, підприємство має звернути увагу на вдосконалення управління капіталом, оптимізацію виробничих процесів та пошук шляхів для покращення прибутковості капіталовкладень.

Загалом, хоча підприємство виявляє певні позитивні результати у використанні основних та оборотних засобів, виникають проблеми щодо досягнення прибутковості виробничого капіталу. Це може вказувати на необхідність прийняття додаткових заходів для поліпшення управління капіталом

та оптимізації виробничих процесів з метою досягнення більш високої ефективності та прибутковості підприємства в умовах воєнного конфлікту. Також, це може включати в себе впровадження стратегій зменшення витрат, підвищення продуктивності праці, пошук нових ринків збуту або диверсифікацію продукції. Оптимізація виробничих процесів та підвищення ефективності капіталовкладень можуть сприяти стійкості та успішному функціонуванню підприємства під час воєнного конфлікту.

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ЗРОСТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

3.1 Обґрунтування напрямів стратегії розвитку підприємства

Подальше удосконалення використання виробничого потенціалу належить до сфери стратегічного управління, вимагаючи ретельного та системного планування для досягнення бізнес-цілей. Сьогоднішнє розуміння стратегії включає розробку довгострокового плану, узгодженого з внутрішніми й зовнішніми факторами, що впливають на підприємство, і спрямованого на досягнення його стратегічної позиції у тривалій перспективі. Постановка мети на цьому етапі є ключовою, вона визначає основні напрямки діяльності та плани на майбутнє, розкриваючи більш деталізовані завдання для досягнення визначених цілей у визначені терміни.

Рис.3.1 Стратегія підвищення ефективності виробництва

Особливо, в умовах воєнного конфлікту, стратегічне планування виробництва стає вирішальним елементом для забезпечення максимізації використання виробничого потенціалу підприємства. Військовий конфлікт, як

невизначена та змінна ситуація, робить необхідним проведення глибокого аналізу потенціалу та визначення стратегічних напрямів.

Таблиця 3.1

PEST-аналіз особливостей використання виробничого потенціалу аграрних підприємств в Україні в умовах невизначеності

Політичні фактори	<i>Війна в Україні</i>	<i>Інфляція</i>	Економічні фактори
	– значні руйнування	– підвищення витрат на виробництво	
	– вимушене переміщення працівників	– зниження рентабельності	
	– порушення логістики		
	– перебої в постачаннях сировини та обладнання		
	<i>Зміна політичного курсу</i>	<i>Обмінний курс гривні</i>	
	– можливі зміни у законодавстві, регулюванні та фінансуванні	– зростання цін на імпортовані товари та послуги	
	– нові можливості та ризики	– додаткове збільшення витрат на виробництво	
	<i>Зміни в міжнародному політичному середовищі</i>	<i>Зміна світових цін на аграрні продукти</i>	
	– зміни у світових цінах на продукти	– зростання цін може призвести до збільшення доходів, але також може призвести до зростання витрат на виробництво	
Соціальні фактори	– зміни в торгових потоках		Технологічні фактори
	– вплив на прибутковість підприємств		
	<i>Зміна демографічної ситуації</i>	<i>Розвиток технологій</i>	
	– дефіцит робочої сили	– підвищення ефективності виробництва	
	– ускладнення залучення та утримання кваліфікованих працівників	– можливість отримати конкурентні переваги	
	<i>Зміна потреб населення</i>	<i>Зміни клімату</i>	
	– зміна попиту на продукти	– зміна умов вирощування сільськогосподарських культур	
		– необхідність адаптації до змін	
	<i>Зміни в поведінці споживачів</i>		
	– зміни у каналах збуту		

Таблиця 3.2

SWOT-аналіз складових виробничого потенціалу підприємств в Україні

Виробнича складова	Сильні сторони	Слабкі сторони
	Наявність сучасних технологій та обладнання	Дефіцит робочої сили, який може призвести до зниження продуктивності та обмежень у розвитку
	Значний земельний банк, що може стати основою для розширення виробництва	Зниження обсягів виробництва через можливе пошкодження обладнання та інфраструктури унаслідок війни
	Досвід роботи в екстремальних умовах, що	

	дозволяє підприємству швидше адаптуватися до небезпек та несприятливих ситуацій	
	Збалансоване управління ризиками, що дозволяє вчасно реагувати на потенційні загрози та зберігати стабільність у складних умовах	
	Можливості	Загрози
	Географічна диференціація ринків: можливість розширення виробництва та збуту на нових ринках	Зниження продуктивності праці через дефіцит робочої сили, що може ускладнити виробничі процеси підприємства
	Залучення міжнародної фінансової допомоги для відновлення та розвитку виробничих потужностей	Зниження обсягів виробництва через пошкодження обладнання та об'єктів інфраструктури через можливі пошкодження обладнання та інфраструктури підприємства
	Сильні сторони	Слабкі сторони
<i>Матеріальна складова</i>	Наявність достатніх запасів матеріальних ресурсів	Зростання цін на матеріальні ресурси
	Розвинена логістична інфраструктура	Зниження доступності матеріальних ресурсів
	Стратегічні запаси: якщо підприємство має великі стратегічні запаси, це може допомогти у вирішенні проблем з постачанням у період війни	Залежність від імпорту: якщо підприємство сильно залежить від імпортних матеріалів, це може стати вразливою точкою через обмеження зовнішньої торгівлі під час війни
	Системи забезпечення безпеки: існуючі системи захисту та безпеки можуть допомогти у збереженні матеріальних ресурсів під час конфлікту	Неефективне управління запасами: недостатня стратегія управління запасами може призвести до втрат та недостач матеріальних ресурсів у критичний час.
	Можливості	Загрози
	Розвиток локальних джерел постачання: пошук альтернативних джерел матеріалів в межах країни може зменшити залежність від імпорту	Пошкодження складів та логістичної інфраструктури внаслідок бойових дій
	Оптимізація виробництва: використання альтернативних матеріалів або оптимізація виробничих процесів можуть зменшити потребу у критичних матеріалах	Заборони та обмеження на імпорт/експорт: політичні рішення під час конфлікту можуть призвести до обмеження торгівлі, що ускладнить постачання матеріалів
<i>Нематеріальна складова</i>	Сильні сторони	Слабкі сторони
	Репутація надійності та високої якості продукції	Недостатнє інноваційне середовище: недостатня готовність до інновацій та відсталість у порівнянні з конкурентами може стати важкістю в залученні клієнтів
	Розвинена система маркетингу та просування продукції	Недостатність маркетингових ресурсів: обмежений бюджет на маркетинг та просування може перешкоджати ефективній комунікації з аудиторією

	Можливості	Загрози
	Інноваційний розвиток продуктів та послуг	Негативний вплив конкуренції: зростання конкуренції може призвести до зниження цінності бренду або до появи нових альтернативних пропозицій для споживачів
	Створення нових каналів збуту: розвиток інноваційних каналів збуту, таких як онлайн-продажі або нові партнерства	Втрата конкурентних позицій: якщо конкуренти впроваджують інновації швидше або мають кращий маркетинг, це може призвести до втрати позицій на ринку.
	Підвищення якості продукції: зосередження на підвищенні якості може допомогти зберегти лояльність клієнтів та позитивний імідж компанії	
<i>Кадрово-інтелектуальна складова</i>	Сильні сторони	Слабкі сторони
	Наявність висококваліфікованого персоналу	Дефіцит робочої сили
	Стабільність команди: якщо персонал довго працює разом, це може призвести до внутрішньої стабільності	Недостатність навчальних програм: відсутність програм для підвищення кваліфікації може призвести до відставання у навчанні нових технологій або методів роботи
	Можливості	Загрози
	Участь у програмах обміну досвідом: залучення до програм обміну досвідом з іншими виробниками може сприяти збагаченню власних знань та підвищенню кваліфікації персоналу	Пошкодження об'єктів інфраструктури, де працює персонал, внаслідок бойових дій
	Використання нових методів управління персоналом: застосування сучасних методів управління персоналом може покращити ефективність команди	Втрата ключових спеціалістів: у разі війни або кризових ситуацій, можливість втрати ключових фахівців може значно вплинути на стабільність та продуктивність підприємства
		Обмежений доступ до талантів: військові дії можуть обмежити можливість залучення та збереження талановитих працівників у компанії
<i>Інформаційна складова</i>	Сильні сторони	Слабкі сторони
	Наявність сучасних інформаційних технологій	Зростання цін на інформаційні технології
	Розвинена система управління інформацією	Зниження доступності інформаційних технологій: ускладнення доступу до актуальної інформації
	Доступ до міжнародних ринків інформації: отримання актуальної інформації про світові тенденції в аграрному секторі та пошуку нових ринків збуту	Залежність від зовнішніх постачальників: якщо компанія залежить від зовнішніх постачальників інформаційних технологій, це може стати суттєвою проблемою у разі їхньої недоступності або обмежень у час

		військових конфліктів
	Швидкість доступу до інформації: швидкий доступ до потрібної інформації може забезпечити конкурентну перевагу	
	Можливості	Загрози
	Розширення бази даних: збільшення обсягу інформації може допомогти у вивченні нових ринків або прогнозуванні тенденцій	Кібератаки та кіберзагрози: військові конфлікти можуть зробити інформаційні системи більш вразливими перед кібератаками, що може призвести до втрати конфіденційної інформації або завдати шкоди даним
	Розвиток внутрішніх інформаційних систем: розробка власних інформаційних систем для зберігання та обробки даних може зменшити залежність від зовнішніх постачальників	Зміни в законодавстві: ускладнення доступу до інформації

Аграрний сектор в Україні, унаслідок воєнного конфлікту, стикається із серйозними викликами у зовнішній торгівлі та доступі до ресурсів, що може негативно вплинути на стабільність та прибутковість підприємств. У зв'язку з цим, аграрним компаніям важливо ретельно аналізувати зовнішнє середовище та розробляти стратегії для мінімізації ризиків та використання можливостей.

У цьому контексті, важливими стають гнучкість та адаптивність, оскільки вони дозволяють ефективно реагувати на зміни, підвищуючи відповідність до нових умов. Підвищення ефективності виробництва також є критичним, оскільки зростання витрат потребує підвищення ефективності функціонування. Розгляд можливостей диверсифікації діяльності може стати корисним для зменшення ризиків.

Впровадження передових технологій, модернізація обладнання і удосконалення систем управління дозволяють оптимізувати використання матеріальних ресурсів, знижувати витрати та підвищувати якість продукції й послуг. Ростуть якість та продуктивність завдяки підвищенню кваліфікації та мотивації персоналу та покращенню умов праці. Такі заходи стають ключем у відповіді на виклики, що постають у зв'язку з зовнішніми факторами, такими як воєнний конфлікт.

Інвестування в інновації стає стратегічним інструментом для підвищення ефективності, зменшення негативного впливу на довкілля й розкриття нових можливостей. Отже, стратегія, що базується на аналізі зовнішніх факторів, підкреслює необхідність поєднання гнучкості, ефективності та інновацій для успішного функціонування аграрних підприємств в умовах невизначеності.

3.2 Оптимізація виробничого потенціалу на основі використання ресурсозберігаючих технологій

Удосконалення сільськогосподарського сектору вимагає ефективного використання ресурсів та оптимізації процесів. Технології вітроенергетики відображають перехід до енергетичної системи, де кінетична енергія вітру перетворюється на електричну енергію. Це сприяє не лише економічним вигодам порівняно з іншими джерелами електроенергії, а й важливе для зменшення впливу на кліматичні зміни та забруднення атмосфери. Інновації в цій сфері є ключовим чинником у розв'язанні екологічних проблем та створенні стійкого майбутнього орієнтованого на економіку.

Розглядаючи вітряні електростанції в контексті ресурсозберігаючих технологій у сільському господарстві, можна відзначити їх значний внесок у зменшення залежності від традиційних джерел енергії. Вітроенергетика сприяє створенню стійкого енергетичного ресурсу, зменшуючи використання необхідності у вугіллі, газі чи інших конвенційних джерелах енергії.

Вітрові технології відкривають широкі можливості для сільськогосподарських підприємств, надаючи комплексні рішення для збалансованого виробництва та енергозабезпечення. Їхнє впровадження сприяє ефективному використанню ресурсів та дозволяє знижувати експлуатаційні витрати завдяки стабільному та екологічно чистому джерелу енергії.

Таблиця 3.3

Інтеграція вітроенергетики у сільському господарстві: стимули та вигоди

Причина	Потреба у ресурсозберігаючій технології
Зменшення залежності від традиційних джерел енергії, таких як вугілля, нафта та природний газ	Ефективне енергозабезпечення сільськогосподарських потреб
Зниження екологічного впливу та викидів	Збереження навколишнього середовища та здоров'я людей та виконання вимог міжнародних угод про клімат
Забезпечення стійкого енергетичного ресурсу	Зменшення витрат на енергетичні ресурси
Стимулювання розвитку сільських господарств	Створення сталих умов для розвитку галузі
Створення нових робочих місць	Підвищення зайнятості та розвиток місцевих економік
Підвищення ефективності та економічних переваг	Оптимізація виробництва та зменшення витрат
Створення нових джерел доходу	Розширення можливостей для додаткового доходу та розвитку господарств

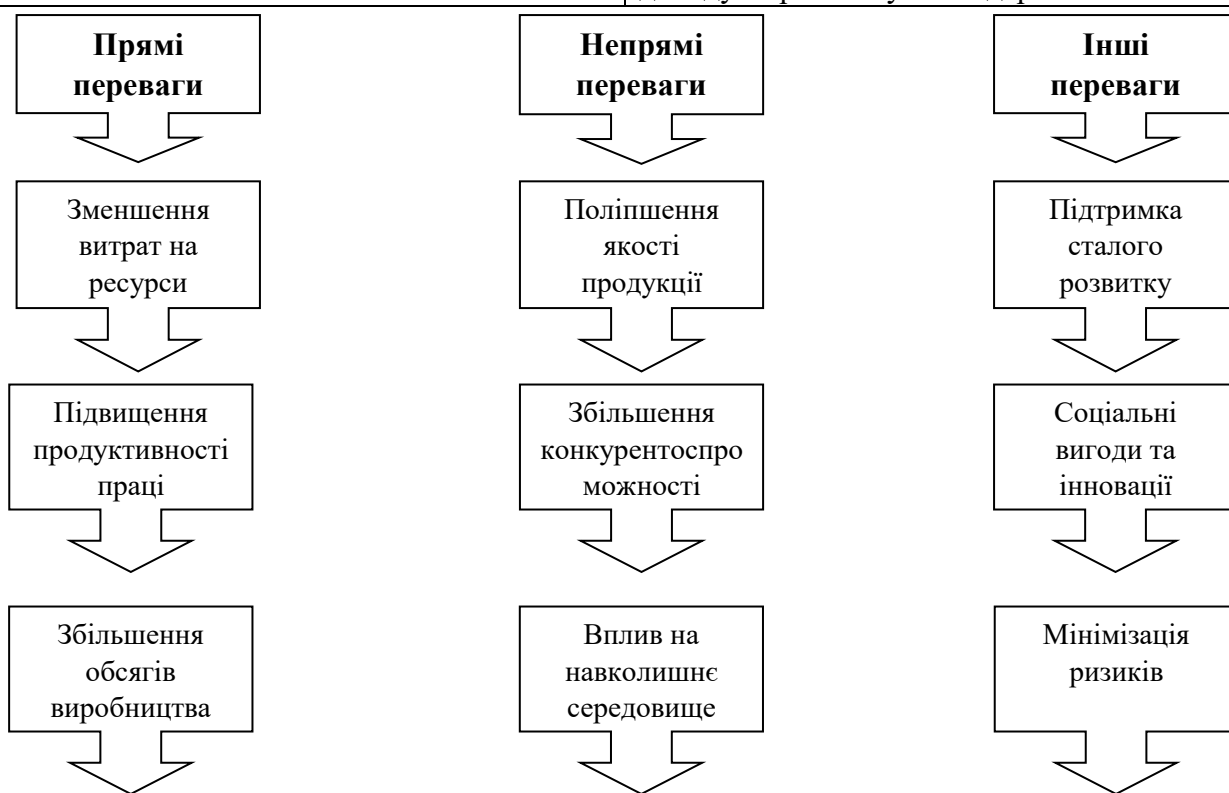

Рис.3.2 Переваги використання відновлюваних джерел енергії у сільському господарстві

Ці технології, крім того, що мають економічні вигоди, створюють умови для екологічно збалансованого сільськогосподарського виробництва, сприяючи збереженню природних ресурсів та зменшенню викидів. Підвищення продуктивності та покращення якості життя місцевого населення через створення нових робочих місць – лише деякі з переваг, які вітрові технології можуть надати сільськогосподарському сектору.

Протягом останніх десятиліть вітрова енергетика стрімко розвивалася у всьому світі, збільшивши свою потужність практично у 75 разів за цей період. Якщо у 1997 році її потужність складала 7,5 гігават, то до 2018 року цей показник зріс до майже 564 гігават. Нинішні показники досягли вже 730 гігават, що свідчить про вражаючі тенденції у розвитку цієї галузі [96].

Україна систематично розвиває використання відновлюваних джерел енергії, що підтверджується високим темпом зростання їх загальної потужності. У першому півріччі 2021 року спостерігалася додаткова потужність у 278,4 мегавати, що свідчить про стабільний напрям розвитку цієї галузі. Прогнози наступних десятиліть вказують на можливість майже 12% зменшення виробництва електроенергії на вугільних станціях. Це важливий сигнал про перспективи переходу до енергетичної системи, яка базується на екологічно чистих джерелах, таких як відновлювані джерела енергії.

Використання вітроелектричних станцій (ВЕС) має свої особливості, зокрема [27]:

- паралельна робота з мережею: у цьому випадку ВЕС виробляє електричну енергію, яка надходить у загальну енергетичну мережу. Мережа забезпечує стабільність частоти та напруги електроенергії, а також розподіляє її між споживачами;
- автономна робота: ВЕС функціонує як генератор електричної енергії, що надходить безпосередньо до кінцевих споживачів. Це досягається через використання акумуляторних батарей, що здатні зберігати надлишкову електроенергію, яка виробляється під час періодів активного вітру. Такий механізм забезпечує неперервність енергопостачання за умови відсутності або недостатності вітру для виробництва електроенергії в даний момент;
- пряме перетворення електричної енергії в теплову: у цьому випадку електрична енергія, яка генерується вітроенергетичними системами,

може бути прямо перетворена на теплову енергію шляхом використання її для нагрівання води. У цьому процесі вода функціонує як тепловий акумулятор, використовуючи цю енергію для попереднього нагрівання води у системах гарячого водопостачання. Така технічна схема забезпечує можливість застосування отриманої електроенергії для теплових потреб, підвищуючи температуру води у системі та оптимізуючи процеси гарячого водопостачання;

- ВЕС можуть бути різних потужностей, від невеликих, які використовуються для забезпечення електроенергією окремих споживачів, до великих, які можуть виробляти електроенергію для цілих регіонів;
- розташовуватися в різних місцях, але для їх ефективної роботи необхідний постійний вітер з достатньою швидкістю.

Таблиця 3.4

Аналіз Переваг і Недоліків Вітрової Енергетики

Переваги	Недоліки
Екологічна чистота: не спричиняє викидів парникових газів та інших забруднюючих речовин	Нестабільність вітрового потоку, що може призвести до нестачі електроенергії в мережі
Економічна ефективність: вартість виробництва електроенергії на ВЕС постійно знижується, що робить її все більш конкурентоспроможною	Висока вартість будівництва
Можливості використання в різних місцях: незалежно від наявності традиційних джерел енергії	Вплив на навколишнє середовище, зокрема, на птахів і тварин
Соціальні наслідки: позитивний вплив на розвиток місцевих громад через створення робочих місць та інвестиції в інфраструктуру	
Енергетична незалежність: здатність до забезпечення електроенергією віддалених районів, де інші джерела енергії можуть бути неефективними чи недоступними	
Технологічний розвиток: можливості для подальших інновацій у вдосконаленні технологій вітроенергетики з метою зменшення її недоліків	

Оцінка позитивних та негативних аспектів використання вітрової енергетики вказує на великий потенціал цього джерела, але також на необхідність уважного вивчення його викликів.

Протягом останніх років в Україні спостерігалось зростання встановленої потужності ВЕС. У 2022 році вона становила близько 2,2 ГВт. Однак, у результаті російської агресії, близько 80% цієї потужності було виведено з експлуатації або захоплено [34].

Російська агресія призвела до серйозних пошкоджень енергетичної інфраструктури, що спричинило дефіцит електроенергії та загрозу енергетичній безпеці України. Це зумовило необхідність пошуку альтернативних джерел енергії, таких як вітроенергетика, яка відома своєю екологічною чистотою та стабільністю.

Незважаючи на великі втрати від агресії, Україна зберігає значний потенціал вітрової енергетики, особливо у районах Чорного та Азовського морів. Цей потенціал може стати критично важливим для виробництва "зеленого" водню, що може бути новим рушійним механізмом для відновлення енергетичної безпеки України.

Українська енергетична система приєдналася до європейських мереж у березні 2023 року, попри постійні обстріли та складні умови. Це зробило енергопостачання надійнішим та забезпечило можливість отримання допомоги та імпорту електроенергії з Європи в умовах кризових ситуацій [94].

Синхронізація енергосистем відкриває перед країною нові можливості:

- забезпечення енергетичної безпеки: Україна матиме можливість самостійно контролювати свої енергетичні потреби без залежності від імпорту з російських чи білоруських джерел;
- розвиток торгівлі енергією: інтеграція з європейськими системами дозволить активізувати обмін електроенергією з країнами Європи та створить нові економічні можливості;
- зелені технології: стимулює розвиток ВДЕ, допомагаючи переходити до чистих та екологічно безпечних джерел енергії.

Україна активно спрямовує свої зусилля на розвиток відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) як стратегічного напрямку. До початку конфлікту, країна відзначалася високими темпами росту у цьому секторі, зокрема у вітровій енергетиці. План відновлення України на 2032 рік передбачає побудову нових ВДЕ потужностей на 50 ГВт, що дозволить досягти 70% від усього обсягу виробленої електроенергії до 2050 року.

Для досягнення цих цілей необхідно вжити ряд заходів, серед яких створення прозорих правил для ВДЕ, сприяння інвестиціям у цей сектор та розвиток інфраструктури для розподілу електроенергії з ВДЕ.

Розвиток ВДЕ має великий потенціал для економічного зростання та підвищення енергетичної безпеки України після війни. Оптимізація виробничого потенціалу на основі використання енергозберігаючих технологій стає важливим кроком у цьому напрямку.

3.3 Стратегічна оцінка результатів оптимізації виробничого потенціалу в підприємстві

Аналіз та оцінка оптимізації виробничого потенціалу компанії стають критичними для підвищення ефективності його функціонування. Це реалізовується шляхом інтеграції новітніх технологій, автоматизації процесів, стратегічного планування логістики та іншими стратегіями. Використання вітроенергетики визначається як важливий вектор в розвитку відновлюваних джерел енергії. Це галузь, що володіє перевагами перед традиційними джерелами.

Структурований підхід до оптимізації виробничого потенціалу з використанням вітрової енергетики визначає його конкурентоспроможність та відповідність сучасним екологічним та економічним стандартам. Це будує основу для збалансованого розвитку підприємства, яке дбає про навколишнє середовище й одночасно забезпечує свою енергетичну потребу.

Отже, використання вітрових електростанцій у стратегії оптимізації виробничого потенціалу підприємства сприяє забезпеченню ефективності, стійкості та збалансованості в енергетичних рішеннях, що відображає його зобов'язання до вдосконалення та екологічної відповідальності.

Таблиця 3.5

**Стратегічна оцінка ефективності вітроенергетики в ДП «ДГ
«Южний» СГІ-НЦНС»**

Показники	Опис	Вплив на виробництво	Потенційні наслідки
Виробнича потужність	Збільшення виробничої потужності завдяки впровадженню вітрогенераторів	Можливість збільшення виробництва електроенергії, що відкриває перспективи для підвищення ефективності роботи підприємства чи розширення його потужностей	Збільшення продуктивності виробництва, розширення виробничих потужностей, створення нових робочих місць
Ефективність	Оцінка використання вітрових ресурсів та рівень конвертації вітрової енергії у виробництво електроенергії	Покращення використання вітрових ресурсів, що може призвести до зменшення витрат на виробництво електроенергії	Зменшення витрат на електроенергію, підвищення прибутку підприємства
Вартість	Зменшення витрат на виробництво електроенергії, у порівнянні з традиційними джерелами енергії	Зменшення витрат на енергоносії, що може призвести до підвищення прибутку підприємства	Збільшення прибутку підприємства, підвищення конкурентоспроможності
Надійність	Оцінка стабільності та надійності виробництва вітроенергії, урахування ризиків, пов'язаних з погодними умовами та іншими факторами	Збалансоване зниження потенційних наслідків внаслідок можливої нестачі електроенергії, що сприяє удосконаленню виробничих показників та розширенню можливостей у виробничому процесі	Збільшення продуктивності виробництва, розширення виробничих потужностей, зменшення ризиків пов'язаних з нестачею електроенергії
Вплив на навколишнє середовище	Аналіз впливу вітроенергетики на навколишнє середовище, зокрема, на емісію парникових газів та забруднення повітря	Покращення екологічного показника підприємства, що може призвести до підвищення конкурентоспроможності	Покращення екологічного показника підприємства, підвищення конкурентоспроможності
Війна та Блекаути	Зниження доступності традиційних джерел	Збільшення частки вітроенергії в загальному обсязі виробленої	Збільшення продуктивності виробництва,

Показники	Опис	Вплив на виробництво	Потенційні наслідки
	енергії. Зменшення доступності електроенергії	електроенергії, що може призвести до підвищення ефективності виробництва та/або розширення виробничих потужностей. Збільшення частки вітроенергії в загальному обсязі виробленої електроенергії, що може призвести до зменшення ризиків пов'язаних з нестачею електроенергії.	розширення виробничих потужностей, зменшення залежності від традиційних джерел енергії. Зменшення ризиків пов'язаних з нестачею електроенергії, підвищення надійності виробництва.

Одним із інструментів державної політики, спрямованої на стимулювання виробництва електроенергії з відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) виступає «Зелений» тариф. Визначається як спеціальний економічний механізм, що регулює ціноутворення на електричну енергію, вироблену на об'єктах електроенергетики, заснованих на використанні альтернативних джерел енергії. Цей механізм встановлює сприятливі умови для виробництва електроенергії з використанням екологічно чистих технологій, таких як сонячна, вітрова та гідроенергія, сприяючи таким чином стимулюванню розвитку відновлюваних джерел енергії та зменшенню викидів в атмосферу. Це дозволяє не лише стимулювати виробництво «зеленої» енергії, а й сприяє створенню стабільної енергетичної системи, спрямованої на зменшення залежності від традиційних джерел енергії, а також підвищує конкурентоспроможність та сталість енергетичного сектора в цілому [16].

Таблиця 3.6

Динаміка «Зеленого» тарифу на вітрову енергію до 50 кВт в Україні

Період	Ціна грн/кВт год (без ПДВ)
з 01 січня 2019 року по 31 грудня 2019 року	4,56
з 01 січня 2020 року по 31 грудня 2024 року	4,10

Джерело: побудовано автором на основі [71]

Принцип роботи всіх вітроенергетичних установок однаковий: під дією вітру вони використовують вітроколесо з лопатями, яке веде до обертання генератора та вироблення електроенергії. Цей процес базується на перетворенні

кінетичної енергії вітру на електричну енергію через систему механічних та електричних механізмів.

Таблиця 3.7

Порівняння характеристик вітрогенераторів

Характеристика	Горизонтальні вітрогенератори	Вертикальні вітрогенератори
Вісь обертання	Горизонтальна	Вертикальна
Кількість лопатей	Зазвичай 2-3	Від 1 до 5
Швидкість обертання	Залежить від кількості лопатей	Зазвичай нижча, ніж у вітрогенераторів з горизонтальною віссю обертання
Ефективність	Залежить від кількості лопатей та при різних швидкостях вітру може зменшуватись ефективність	Зазвичай нижча, ніж у вітрогенераторів з горизонтальною віссю обертання
Простота виготовлення та монтажу	Більш складні	Простіші
Залежність від напрямку вітру	Потрібна орієнтація на напрям вітру та оптимального захоплення потоків	Не потребують орієнтації на напрям вітру
Навантаження на конструкцію	Більше навантаження	Менше навантаження

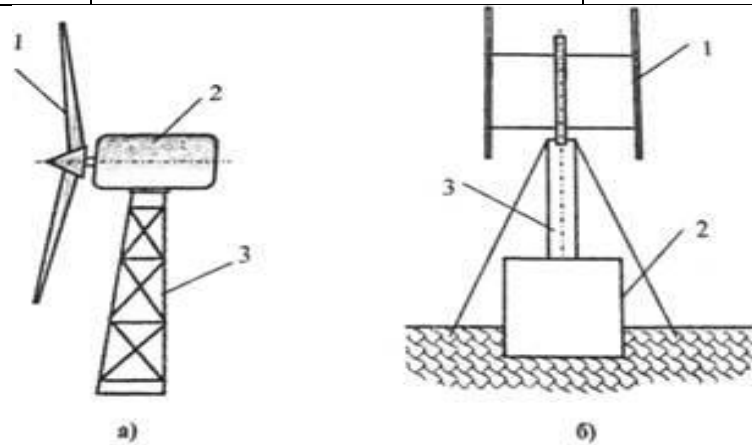

Рис. 3.3 Загальний вигляд вітроелектричної установки: а – з горизонтальний; б – вертикальний

Горизонтальні вітрогенератори є найбільш ефективними завдяки їхній конструкції, що сприяє виробленню більшої електричної потужності навіть при помірній швидкості вітру. Ця модель відома своєю вищою продуктивністю, яка може сягати до 50% ефективності перетворення кінетичної енергії вітру на електроенергію.

У той час як вертикальні вітрогенератори мають меншу продуктивність у порівнянні з горизонтальними. Їхня конструкція не так ефективно використовує

потік вітру, тому вони зазвичай генерують меншу потужність при таких же умовах. Це призводить до ефективності у межах 20-30%, оскільки вони вимагають вищих швидкостей вітру для генерації значної електроенергії.

Можна також відзначити, що впровадження вітрогенераторів є ключовим кроком у покращанні ефективності виробництва. Проте, успішність цього заходу залежить від кількох факторів, таких як розмір підприємства, доступність вітрових ресурсів та можливості збільшення виробничої потужності. Підвищення продуктивності, зменшення витрат та збільшення енергетичної незалежності - це лише деякі переваги, які можуть бути досягнуті завдяки впровадженню цих технологій. Важливо адаптувати стратегії впровадження вітрогенераторів під конкретні умови кожного підприємства для досягнення найбільш оптимальних результатів.

Компанія ЕСТАР УКРАЇНА пропонує широкий асортимент продуктів і послуг у сфері збереження енергії. Їхні фахівці, з великим досвідом у цій галузі, готові консультувати клієнтів для вибору найкращого обладнання. Будучи активним у цій галузі протягом 15 років, компанія стала визнаним постачальником систем енергозбереження в Україні. ЕСТАР УКРАЇНА працює по всій країні і може забезпечити повний цикл робіт, включаючи розробку проекту, складання документації та монтаж обладнання [36].

Таблиця 3.8

Витрати на впровадження вітрогенератора в ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

Назва	Кількість	Ціна, USD	Курс USD	Ціна, грн
Вітрогенератор FLAMINGO AERO WES-20 (20 кВт) з мережевим інвертором (20 кВт), який складається з:	1	48222	1 USD = 36.9 UAH	1779391,8
- вітрогенератор FLAMINGO AERO WES-20 (20 кВт) + Автоматика	1	8280		305532,0
- мережевий гібридний інвертор VOLTRONIC POWER INFISOLAR HT 10K Plus 3P 10kW (ABI-SOLAR)	2	6750		249075,0
-акумуляторна батарея SANTAKUPS FCG 12-200 (GEL)	16	6192		228484,8

Джерело: побудовано автором на основі [36]

Детальна комплектація вітрогенератора:

- вітроагрегат: вітроколесо з діаметром 12.5м з частотою обертів – 100 об/хв; електрогенератор; привід системи регулювання частоти обертання вітроколеса; привід системи орієнтації вітроагрегата;
- система автоматичного управління вітроагрегатом: орієнтація за вітром, система пуску і зупинки;
- система перетворення електроенергії;
- опора для монтажу вітроагрегата.

FLAMINGO AERO WES-20 - це система, яка може створювати електроенергію з використанням вітру. Головна її функція - генерувати електроенергію з варіативними характеристиками, які залежать від швидкості вітру. Вона може постачати цю енергію безпосередньо в мережу підприємства чи в зовнішню мережу за зеленим тарифом. Дана система здатна виробляти до 5000 кВт*год електроенергії на місяць.

Таблиця 3.9

**Використання ресурсозберігаючих технологій
ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС» у 2024 році**

Найменування показника	Ціна грн/кВт*год (без ПДВ)	Норма споживна енергія, кВт*год/міс.	Сума економії на різниці вартості кВт*год в місяць
«Зелений» тариф 2023-2024рр.	4,10	4000	16400,00
Тариф на електроенергію для бізнесу з 1 січня 2024 року	5,29	4000	21160,00
Економія підприємства при використанні вітрогенератора на кВт*год (різниця між «Зеленим» тарифом та тарифом для бізнесу)	1,19	4000	4760,00
Гарантовані виплати по ставці «Зеленого» тарифу за продаж 1кВт електроенергії 0,16 EUR до 2030 року (курс НБУ 1 EUR = 40,96грн)			5,46
Додатковий дохід підприємства за продаж 1кВт електроенергії			5460,00
Сума економії витрат електроенергії (по тарифу для бізнесу = 5,29грн) за рік			263520,00
Всього економія електроенергії за рік: різниця між тарифами + дохід від продажу електроенергії + сума економії витрат електроенергії по тарифу для бізнесу			386160,00
Строк окупності проекту (рік)			4,61
Рентабельність інвестицій, %			21,70

Джерело: побудовано автором на основі даних [36; 1]

Система може бути використана як в автономних системах енергопостачання, так і для резервного живлення промислових або житлових об'єктів. Завдяки системі управління кутом установки лопатей, вона може максимізувати виробництво енергії навіть при низьких швидкостях вітру. Така вітроустановка може бути відмінним рішенням для об'єктів зі значним енергоспоживанням, і для них може бути розроблено «вітропарк» на основі декількох таких установок зі спільним центром управління.

За аналізом показників впливу інновацій компанії «ДП «ДГ «Южний» СГП-НЦНС» (табл.3.9), можна зробити кілька важливих висновків. Впровадження вітрогенератора FLAMINGO AERO WES-20 показує потенційні переваги з економічної точки зору.

За умови використання даної технології енергозабезпечення відповідно до «Зеленого» тарифу, компанія може здійснювати економію витрат на електроенергію, зокрема у розмірі 4,10 грн/кВтгод. Це створює можливість заощадження приблизно на рівні 4760 грн за місяць. За рік це становить 57 120 грн.

В перспективі впровадження вітрогенератора FLAMINGO AERO WES-20 може забезпечити значну заощаджену суму витрат на електроенергію. При врахуванні тарифу, який діє з 01 січня 2024 року у розмірі 5,29 грн за кВт*год та середньої споживної норми підприємства на рівні 4000 кВт*год на місяць, передбачається щорічна економія в розмірі 263 520,00 грн. Це означає, що підприємство генерує власну електроенергію, що дозволяє йому покривати власні потреби та уникнути витрат на тарифікацію електроенергії для бізнесу. Такий крок спрямований на створення ефективної системи енергозабезпечення та відображає стратегічний підхід до оптимізації витрат підприємства.

Час окупності проекту, розрахований на приблизно 4,61 років, вказує на те, що інвестування в цей вітрогенератор є перспективним. Рентабельність інвестицій у вітрогенератор становить близько 21,70%. Це свідчить про те, що проект має

потенціал стати прибутковим для компанії, сприяючи її фінансовій стабільності та можливому зростанню доходів.

Таким чином, науковий аналіз показує, що впровадження вітрогенератора FLAMINGO AERO WES-20 є розумним та перспективним кроком для забезпечення надійного енергозабезпечення підприємства. Це відкриває можливості для значних фінансових вигод і може сприяти скороченню терміну окупності інвестицій.

Результати аналізу також вказують на те, що використання вітрогенератора FLAMINGO AERO WES-20 сприяє зменшенню експлуатаційних витрат та залежності від традиційних джерел енергії, що може підвищити стійкість підприємства до коливань на ринку енергоресурсів. Крім того, цей крок у напрямку використання альтернативних джерел енергії позитивно впливає на екологічний імідж компанії, сприяючи зменшенню викидів та підвищенню сталості природокористування.

Зокрема, такий крок у напрямку використання вітрогенератора може стати прикладом для інших підприємств, щоб спонукати їх переходити на більш сталий та екологічно чистий спосіб виробництва енергії. Такі кроки не лише покращують ситуацію на ринку енергоресурсів, а й сприяють загальному розвитку екологічно відповідального бізнесу. Крім цього, слід зазначити, що для реалізації цього проекту компанія може залучити фінансування зовнішніх джерел.

Французький фонд досліджень та допомоги приватному сектору (FASEP) надає фінансування для техніко-економічного обґрунтування (ТЕО) та технічної підтримки проектів розвитку та фінансує пілотні проекти, спрямовані на демонстрацію та впровадження інноваційних технологій у сфері охорони навколишнього середовища. Сума фінансування для обох програм коливається від 150 тис. до 600 тис. євро. Головна умова гранту - акцент на зелених технологіях та ініціативах, спрямованих на сталий розвиток у різних галузях [101].

Згідно з умовами грантів FASEP, бенефіціарами можуть бути державні органи, зокрема, державні підприємства. Цей проект впровадження вітряних електростанцій на підприємствах відповідає стратегіям розвитку, які підтримуються місцевими владами та можуть залучати французькі компанії. Використання вітряних технологій має за мету не лише забезпечення електроенергією за допомогою відновлюваних джерел, а й зменшення впливу підприємства на навколишнє середовище. Ця ініціатива спрямована на підвищення використання енергії, що відновлюється, зменшення викидів та покращення енергоефективності. Такий підхід відображає зобов'язання у сфері екології та може бути підтриманим фінансово за рахунок спеціальних програм. Впровадження вітряної енергетики на підприємстві є інноваційним кроком, спрямованим на збереження енергії та покращення екологічних показників у виробничих процесах.

Потенційною можливістю фінансування придбання вітряного генератора може стати застосування резервів амортизації, що накопичені ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС». Використання цих накопичених коштів може слугувати одним зі способів забезпечення потреб у фінансуванні нових енергетичних проектів, відповідно до стратегії фінансового управління підприємством.

Таблиця 3.10

Аналіз нарахувань та використання амортизаційних коштів ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

Найменування показника	Код рядка	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Нараховано за звітний рік	Ф5 р. 1300	804	760	842
Використано за рік - усього	Ф5 р. 1310	0	0	211
Всього накопичено		804	760	631

Джерело: побудовано автором на основі даних фінансових звітів ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС»

Підприємство має показники зростання нарахувань амортизаційних коштів, але використані лише частково, що свідчить про наявність невикористаних ресурсів. Протягом трьох років накопичені резерви складають 2 195 000,00 грн,

що достатньо для придбання вітряного генератора повністю за рахунок цих накопичень.

Враховуючи ці накопичені кошти, можна розглядати їх як можливість для фінансування стратегічного придбання вітряного генератора, спрямованого на покращення енергоефективності та розвиток в сфері використання відновлювальних джерел енергії.

Реалізація проекту дозволить ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС» отримати наступні переваги:

- знизити витрати на електроенергію;
- зменшити вплив підприємства на навколишнє середовище;
- підвищити конкурентоспроможність підприємства.

Цей стратегічний крок, пов'язаний із впровадженням вітряного генератора, відкриває широкі перспективи для розвитку інноваційного та інформаційного потенціалу підприємства. Ці аспекти стають необхідною складовою його виробничого потенціалу, оскільки вони відображають потенційні можливості для вдосконалення процесів та впровадження нових технологій.

Отримані економічні вигоди та залучені інвестиції, отримані через впровадження вітряного генератора, не лише сприяють розвитку зеленої енергетики, але й відкривають нові можливості для розвитку сільського господарства, зокрема точного землеробства. Це дозволяє впровадити нові методи та технології у сільському господарстві для забезпечення оптимального використання ресурсів.

Такий напрямок розвитку є ключовим компонентом стратегії сталого розвитку підприємства, яке активно просувається вперед у впровадженні інновацій. Це допомагає підприємству не лише забезпечувати ефективне використання енергії, але й досягати значних економічних переваг. Використання різниці між тарифами на електроенергію та прибутком від її реалізації створює надійну базу для щорічних додаткових накопичень у розмірі 122 640 грн за рік.

Такий стратегічний курс допомагає підприємству постійно підвищувати свою конкурентоспроможність та ефективно розв'язувати найбільш актуальні проблеми у галузі енергетики та сільського господарства.

Таблиця 3.11

Розвиток точного землеробства: кроки до майбутнього

Кроки впровадження точного землеробства	Витрати, тис. грн	Опис
Геодезичне обладнання: використання GPS для мапування та збору даних	91 650,00	Мультичастотний GNSS RTK комплект GM PRO L KIT компанії Геометр Інтернешнл є багаточастотним з 965 каналами та призначений для проведення різноманітних геодезичних робіт. Він може використовуватись для виходу на місце, визначення точних меж ділянок, встановлення границь, вимірювання площ полів, визначення точок і ліній, зйомки для геоінформаційних систем, розмітки доріг, вимірювання діаметрів, визначення нахилів, зйомки ліній електропередач, встановлення горизонтальних ліній і багато інших функцій.
Система автопілотування: автоматичне управління сільськогосподарською технікою	147 599,00	Автопілот XAG APC1 AutoPilot Console це автоматизована система керування для сільськогосподарської техніки, яка отримує сигнали від базових станцій RTK для забезпечення максимальної точності під час роботи. Цей автопілот легко підключається до мобільного додатка і швидко налаштовується. APC1 ідеально підходить для різноманітних операцій у сільському господарстві - від обробітку ґрунту та посіву до збору врожаю. Переваги системи: - дозволяє працювати з точністю до 2,5 см; - рух техніки здійснюється автоматично, за визначеною траєкторією, що дозволяє уникати пропусків і перекриттів, заощаджує час і зменшує витрати; - зниження втрати врожаю
Всього витрати	239 249,00	

Накопичені ресурси на різниці між тарифами (122 640,00грн) та залишок накопичених резервів амортизаційних коштів (415 608,20грн) відкривають підприємству можливість вкладати в передові технології точного землеробства, що прискорює покращення виробничого потенціалу. Ці фінансові ресурси, вкладені у передове обладнання та програмне забезпечення для точного землеробства, є ключовим компонентом інноваційної стратегії підприємства. Інвестування в такі технології створює унікальну можливість удосконалення

виробничих процесів, підвищення якості та результативності сільського господарства, що в свою чергу стимулює розвиток інновацій.

У грудні 2019 року в Україні було затверджено стратегічний національний план у сфері енергоефективності, орієнтований на розвиток до 2030 року. Цей план націлений на впровадження стратегій, спрямованих на підтримку енергоефективних методик у підприємствах, використовуючи ресурси, які не порушують законодавство. Одним із ключових механізмів цього стимулювання є впровадження системи моніторингу та підтримки ефективності енергоспоживання. Ця система має надати підприємствам доступ до даних про їхнє енергоспоживання та допомогти їм розробити та впровадити енергоефективні заходи. Планується, що ця система підтримки призведе до реалізації енергоефективних заходів принаймні на 180 підприємствах. Проте, наразі відсутні конкретні пропозиції для підприємств, які б стимулювали їх до впровадження таких заходів [95].

Хоча існує стратегічний план у сфері енергоефективності, але відсутні чіткі пропозиції чи механізми, які залучили б увагу підприємств та стимулювали їх до впровадження енергоефективних підходів. Тому потрібні конкретні стимули або програми, що спонукали бізнес до застосування енергоефективних методик на власних об'єктах.

ВИСНОВКИ

ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС» займається вирощуванням зернових культур, таких як пшениця, ячмінь та соняшник, та володіє великим потенціалом для прогресивного розвитку у цій галузі. Як частина Одеської державної сільськогосподарської дослідної станції, що є складовою Національної академії аграрних наук України, воно фокусується на розробці та впровадженні передових технологій для різноманітних сільськогосподарських культур. Головна мета полягає у виконанні наукових досліджень, а також у виробництві та постачанні сільськогосподарських культур. Рослинництво має визначальне значення серед головних аспектів діяльності підприємства.

Аналіз структури майнових активів та їхнього фінансування розкриває важливі аспекти стабільності та продуктивності підприємства. Перше, на що варто звернути увагу, це зростання необоротних активів (8768 у 2020 році та 14 252 у 2022 році), що може вказувати на розширення діяльності підприємства. Одночасно, зниження запасів свідчить про оптимізацію управління ресурсами та зменшення ризиків – 6371 у 2022 році та 11640 у 2020 році. Значне збільшення довгострокових позикових коштів від 62 до 6143 може вказувати на більш активне залучення фінансових ресурсів для реалізації стратегічних проєктів.

Результати аналізу фінансових показників за останні три роки відображають серйозні трансформації у фінансовій структурі підприємства, зокрема виокремлення 2022 року як ключового періоду. Виявлені негативні зміни, спричинені війною, проявилися у великому зменшенні обсягів продажів та зростанні витрат. Ці фактори суттєво позначилися на фінансовій стійкості підприємства, зумовивши загальне зниження його фінансової незалежності. Ця залежність від зовнішніх джерел фінансування, особливо через збільшені витрати, може стати перешкодою для подальшого росту виробництва. На це вказує зниження коефіцієнта фінансової незалежності з 0,4 на початку 2020 року до 0,12

на кінець 2022 року, що в свою чергу, збільшило показник фінансової залежності – з 0,6 на початку 2020 року до 0,88 на кінець 2022 року.

Фінансові складнощі, такі як величезний дефіцит оборотних коштів та проблеми у ліквідності, можуть серйозно ускладнити виробничий процес підприємства, роблячи актуальними необхідність управлінських дій для забезпечення стабільності та ефективності. Негативні значення коефіцієнта забезпеченості власними оборотними коштами (3413 на початку 2020 року та - 4886 на кінець 2022 року) вказують на те, що підприємство має недостатньо ресурсів для покриття своїх поточних зобов'язань. Зменшення показників ліквідності (коефіцієнт покриття: 1,18 у 2020 році та 0,72 у 2022 році при нормативному значенні 2,0-2,5 та коефіцієнт швидкої ліквідності: 0,01 у 2020 році та 2022 році при нормативному значенні 0,2-0,25) вказує, що компанія має все більше проблем із вчасним виконанням короткострокових зобов'язань та оборотом грошових активів.

ДП «ДГ «Южний» СГП-НЦНС» продемонструвало зростання чистого доходу з розрахунку на 100 га с.-г. (від 491,34 у 2020 році до 830,82 у 2022 році, тобто зміна показника склала 339,48), засвідчуючи високу продуктивність використання земельних ресурсів. Аналіз валового прибутку свідчить про позитивний тренд (мінус 166,83 у 2020 році та 56,01 у 2022 році), що говорить про адаптивність підприємства до умов військових дій та здатність до підтримання прибутковості. Капіталовіддача показує позитивні тенденції – збільшення на 0,43 (з 3,05 у 2020 році до 3,48 у 2022 році), тоді як капіталомісткість спостерігається деякий спад – мінус 0,04 (з 0,33 у 2020 році до 0,29 у 2022 році), що вказує на можливість подальшого поліпшення використання капіталу та оптимізації виробничих процесів для ефективнішого використання ресурсів.

Важливим є покращення показника коефіцієнта оборотності з 0,98 у 2020 році до 2,40 у 2022 році (зміна на 1,43), що свідчить про успішність стратегій оптимізації та раціоналізації управління ресурсами. Аналіз тривалості обороту

виробничого капіталу відображає відчутне зменшення - на 223,28, що свідчить про ефективне оптимізоване використання ресурсів.

Отже, підприємство має потенціал для розвитку в умовах військових дій, але для стійкого функціонування та розвитку необхідно акцентувати увагу на управлінні капіталом та оптимізації виробничих процесів.

Однак, з аналізу сучасних аграрних підприємств в Україні у контексті воєнного конфлікту випливає, що вони стикаються з низкою викликів, які загрожують їхній стабільності та прибутковості. Для досягнення успішної функціонування у таких невизначених умовах, необхідна розробка стратегії, що сприятиме поєднанню гнучкості, ефективності та інновацій.

Гнучкість являє собою ключовий аспект у забезпеченні адаптивності підприємств до змін, що відбуваються, і підвищенні їх відповідності новим реаліям. Важливою є можливість швидкої перебудови та адаптації до нових умов, включаючи зміну ринків збуту, впровадження нових продуктів або пошук альтернативних джерел. Ефективність є критичним фактором успіху в умовах зростаючих витрат. Підвищення продуктивності виробництва дозволяє знижувати витрати та підвищувати прибутковість. Це досягається завдяки впровадженню передових технологій, модернізації обладнання та удосконаленню систем управління.

Інновації є ключовим інструментом для підвищення ефективності, зменшення негативного впливу на навколишнє середовище й розкриття нових можливостей. Інвестування в інновації дозволяє підприємствам залишатися конкурентоспроможними у довгостроковій перспективі.

Стратегічний план розвитку відновлюваних джерел енергії в Україні, зокрема вітроенергетики, відіграє важливу роль у забезпеченні енергетичної безпеки та екологічної чистоти. Враховуючи значний вітровий потенціал країни та технологічний прогрес у цій галузі, впровадження вітроенергетики стає перспективним напрямом розвитку.

Впровадження вітрогенератора FLAMINGO AERO WES-20 на підприємстві «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС» сприятиме зниженню витрат на електроенергію та виявить додаткові переваги, що впливають на виробничий та інноваційний потенціал:

- оптимізація енергетичних витрат: відтісняючи витрати на електроенергію, впровадження вітрогенератора дозволить оптимізувати виробничі процеси. Це впливає на загальні витрати та може покращити виробничу ефективність;
- розвиток інновацій: ініціативи з використання відновлювальних джерел енергії стимулюють культуру інновацій на підприємстві. Це може сприяти в пошуку нових технологій та рішень для оптимізації енергетичних процесів;
- стимулювання досліджень і розвитку: впровадження нових технологій створює базу для науково-технічного розвитку. Це може почати новий напрямок досліджень та технологічного росту;
- ефективне використання потенціалу: інтеграція вітроенергетики сприяє не тільки економічному використанню ресурсів, але й створює можливості для інноваційного розвитку підприємства в цілому;
- підвищення іміджу та технологічний розвиток: використання вітрогенераторів сприяє позиціонуванню підприємства як учасника сталого розвитку, а також стимулює його технологічний розвиток через розширення компетенцій та досліджень.

Загалом, адаптація вітроенергетики у сільському господарстві України, зокрема на ДП «ДГ «Южний» СГІ-НЦНС», відображає стратегічний напрямок у пошуку інноваційних рішень для підвищення його внутрішньої стійкості та конкурентоспроможності. Цей крок відкриває нові можливості для розвитку, ґрунтуючись на використанні передових технологій та впровадженні енергоефективних підходів, що сприяє сталому й результативному розвитку аграрного сектору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Liga 360: офіційний веб-сайт. URL: <https://ips.ligazakon.net/> (дата звернення 07.04.2023)
2. SuperAgronom. Головний сайт для аграріїв: офіційний веб-сайт: URL: <https://superagronom.com/> (дата звернення: 07.10.2023; 07.09.2023)
3. Агробізнес сьогодні: офіційний веб-сайт. URL: <https://agro-business.com.ua/> (дата звернення 12.05.2023; 05.06.2023; 06.07.2023)
4. Агробізнес сьогодні: офіційний веб-сайт. URL: <https://agro-business.com.ua/> (дата звернення: 06.07.2023)
5. Агропортал: офіційний веб-сайт. URL: <https://agroportal.ua/> (дата звернення 15.04.2023).
6. Блащак Б.Я. Фінансовий потенціал у структурі потенціалу підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. 2019. Т.30(69), №3. С. 74-78. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/30_69_3/14.pdf
7. Бобко Н.А. Організація та раціоналізація виробничих систем // *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. №3(13). С. 74-77. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/854/1/16.pdf>
8. Бойківська Г.М. Закономірності, характеристики та фактори формування виробничого потенціалу підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. №4. С. 298-304. URL: <http://global-national.in.ua/archive/4-2015/63.pdf>
9. Бойківська Г.М. Напрями підвищення ефективності використання виробничого потенціалу переробних підприємств системи АПК. Тернопіль : Крок, 2012. 238 с.
10. Боровська А.О., Бірюченко С.Ю. Виробничий потенціал: поняття, склад, структура та оцінка для промислових підприємств. Конференції державного

університету «Житомирська політехніка». URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/522.pdf>

11. Бочуля Т.В. Облікова складова інформаційного потенціалу підприємства. Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. 2013. №1(6). С. 35-42. URL: <https://econforum.duan.edu.ua/images/PDF/2013/6.pdf>

12. Брагіна О.С., Романовський В.О. Аналіз стану активів підприємства // ECONOMICS: time realities. 2021. №5(57) С. 13-22. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2021/No5/13.pdf>

13. Бунда О.М., Перова О.М. Методичні аспекти аналізу фінансового стану підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. 2015. №2(85). С. 99-107. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/340?mode=full>

14. Веретенникова Г. Б. Методи діагностики та прогнозування розвитку підприємства: навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 190 с. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/20103>

15. Веретенникова Г.Б., Омелаєнко Н.М. Методи діагностики та прогнозування розвитку підприємства: навч.посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 190 с. URL: <http://surl.li/dpcbp>

16. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

17. Воронкова Т.Є., Вовкодав А.Ю. Діагностика виробничого потенціалу підприємства. *Економічний простір*. 2020. №160. С.51-54. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/bitstream/123456789/5275/1/Voronkova.pdf>

18. Ворсовський О.Л. Теоретико-методологічні основи потенціалу підприємства. *Економіка та держава*. 2008. №8. С.42-44. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/8_2008/12.pdf

19. Ганін В.І., Філатова М.М. Контроль та аналіз оборотних активів підприємства та шляхи їх удосконалення. *Молодий вчений. Економічні науки*. 2019. №11 (75). С. 119-123. URL: <http://surl.li/ikgxxk>

20. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства: навч. посіб. Вид. 2-ге. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 488 с.
21. Головне управління статистики в Одеській області: офіційний веб-сайт. URL: <http://od.ukrstat.gov.ua/> (дані за 2020, 2021, 2022)
22. Гринчуцький В. І., Карапетян Е. Т., Погрішук Б. В. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 304 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua>
23. Гусєва О.Ю., Воскобоева О.В., Ромашенко О.С. Економічна діагностика: навч. посіб. Київ : Державний університет телекомунікацій, 2021. 164 с. URL: https://dut.edu.ua/uploads/l_2211_97738306.pdf
24. Дараган А.В., Другова О.С. Фінансовий потенціал як економічна категорія . Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Вип.4(21). С.190-194. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/21_2019/31.pdf
25. Денисенко М.П., Зазимко О.В. Основні аспекти оцінки фінансового стану підприємств. *Агросвіт*. 2015. №10. С. 52-58. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=1890&i=8>
26. Державна аудиторська служба України: офіційний веб-сайт. URL: <https://dasu.gov.ua/> (дата звернення: 23.12.2019; 19.10.2022).
27. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України: альтернативна енергетика: офіційний веб-сайт. URL: <https://saee.gov.ua/>
28. Дикань В.Л., Токмакова І.В., Овчиннікова В.О. Економічна діагностика. Харків : УкрДУЗТ, 2022. 284 с. URL: <http://lib.kart.edu.ua/>
29. Довбенко В.І. Потенціал і розвиток підприємства: навч. посіб. 2-е вид., переробл. та допов. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2010. 232 с.
30. Довгань Л.Є, Каракай Ю.В., Артеменко Л.П. Стратегічне управління: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 440 с. URL: https://dut.edu.ua/uploads/l_1233_45082245.pdf

31. Дорошенко А.П. Оцінка ліквідності та платоспроможності в контексті діагностики загального фінансового стану. *Ефективна економіка*. 2013. №2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1805>
32. Дядюра К.В., Іванова Н.С. Кадровий потенціал підприємства // Збірник тез та доповідей. II Міжнародна науково-практична конференція «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи». Київ. 2021. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/230465>
33. Економіка підприємства: компетентність і ефективність розвитку : монографія / В. С. Пономаренко, М. В. Афанасьєв та ін. Харків : Вид. ХНЕУ, 2013. 176 с. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/>
34. Економічна правда: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/> (дата звернення: 29.05.2023; 17.11.2023)
35. Екополітика: офіційний веб-сайт. URL: <https://ecopolitic.com.ua/> (дата звернення: 01.12.2023; 29.11.2023; 23.11.2023; 12.10.2023; 07.02.2022; 12.11.2022)
36. ЕСТАР УКРАЇНА: офіційний веб-сайт. URL: <https://energostar.kiev.ua/ua/>
37. Жук О.С. Оцінка стану та структури активів підприємства. *Економіка і управління галузями та підприємствами*. 2016. №3(31). С. 16-20. URL: <https://ecj.oa.edu.ua/articles/2017/31/5.pdf>
38. Загора Т.О. Економічна діагностика: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 400 с.
39. Задерей В.Ю. Методи оцінки вартості компанії. *Агросвіт*. 2017. №5. С.48-54. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/5_2017/10.pdf
40. Зайцева Л.О. Вплив факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на конкурентоспроможність підприємств легкої промисловості. *Економічний вісник Донбасу*. 2013. №2(32). С. 140-144. URL: <http://surl.li/ihmsp>

41. Заніздра В.С. Економічна сутність фінансового стану підприємства. *Наукові записки*. 2012. №12(ч.2). С. 102-104. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84825219.pdf>
42. Захаренко М.М. Теоретичні засади управління виробничим потенціалом підприємства. *Агросвіт*. 2018. № 23. С. 59-65. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/23_2018/10.pdf
43. Іваницька С.Б., Анісова Н.В., Петрова А.О. Кадровий потенціал підприємства: фактори формування та використання. *Ефективна економіка*. 2013. №10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/> .
44. Калюжна О.В., Пушкаревський А.В., Хижняк Д.В. Зарубіжний досвід використання енергозберігаючих технологій в сільському господарстві. *Modern Economics*. 2017. №6. С.78-84. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/6-2017/UKR/kalyuzhna.pdf>
45. Квасницька Р., Тарасюк М. Структуризація потенціалу підприємства. *Вісник КНТЕУ*. 2017. №1. С. 73-82. URL: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2017/01/7.pdf>
46. Квятковська Л.А. Формування оцінки ефективності використання виробничого потенціалу промислового підприємства з використанням збалансованої системи показників. *Ефективна економіка*. 2010. №6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=238>
47. Коваленко М.А., Іванець О.О. Теоретичне обґрунтування сутності потенціалу підприємства // Економічні інновації. 2011. №45. С. 112-117 URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/>
48. Ковтуненко Ю.В., Олексійчук А.Г., Васалатій Т.М. Фактори зовнішнього середовища, які впливають на вибір стратегії виробничого підприємства . *Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід*. 2016. №11. С.55-58. URL: file:///C:/Users/alt16/Downloads/ipd_2016_11_13.pdf

49. Колтун В.С. Комплементарність як парадигма місцевого самоврядування: методологічний аспект. *Державне управління. Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 4. С. 104-108. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/4_2015/22.pdf

50. Корбин Л.Й. Застосування інструментів управління виробничим потенціалом з метою підвищення результативності діяльності підприємства. *Наукові записки*. 2019. №1(58). С.132-139. URL: <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/1-58/18.pdf>

51. Костенко Т.Д., Підгора Є.О., Рижигов В.С., Панков В.А., Герасимов А.А., Ровенська В.В. Економічний аналіз и діагностика стану сучасного підприємства: навч. посіб. Вид. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 400 с. URL: <https://library.nusta.edu.ua/>

52. Краснокутська Н.С. Управління потенціалом підприємства: процесний підхід. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2009. Вип. 2. С. 227-285. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2009_2_42

53. Кривов'язюк І.В. Економічна діагностика: навч. посіб. Вид. 2-ге. Київ:Центр учбової літератури, 2017. 456 с. URL: http://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2017/ek_diagn_kryvovayz.pdf

54. Кривов'язюк І.В., Божидарнік Т.В. Комплексна економічна діагностика підприємства: монографія. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2012. 226 с. URL: <https://www.researchgate.net/>

55. Круш П.В., Бойко Т.О. Виробничий потенціал підприємства та його підходи до його оцінки. *Сучасні проблеми економіки і підприємство*. 2015. Вип.16. С. 266-271. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/40438/1/SPEP-16_47_Krush2.pdf

56. Кузнєцова Т.В., Красовська Ю.В., Подлевська О.М. Управління потенціалом підприємства: навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2017. 196 с. URL: <http://surl.li/duwwh>

57. Кулаковська Т.А., Цапенко Ю.О. Удосконалення методики визначення рівня виробничого потенціалу підприємств. Економіка та управління підприємствами. 2017. Вип. 13-2. С.103-107. URL: http://bses.in.ua/journals/2017/13-2_2017/22.pdf

58. Лапін Є.В. Економічний потенціал підприємств промисловості: формування, оцінка, управління: автореферат дисертація екон. наук: 08.07.01. Харків, 2006. 37 с. URL: <http://kpi.kharkov.ua/>

59. Лахтіонова Л.А. Наявність власних оборотних джерел фінансування— абсолютний показник фінансової стійкості суб'єктів господарювання у внутрішньому фінансовому аналізі. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2020. №18(ч.2) С. 14-22. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/310/1/5.pdf>

60. Левченко Н.М. Фінансовий потенціал підприємства: сутність та підходи до діагностики . Державне управління. Інвестиції: практика та досвід. 2012. №2. С. 114-117. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2012/32.pdf

61. Лісовенкова І.М. Виробничий потенціал підприємства: методологічні підходи. *Економіка підприємства*. 2011. №2. С. 47-55. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2011/2/EV20112_047-055.pdf

62. Лучко М.Р. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 302 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/19240>

63. Лучко М.Р., Жукевич С.М., Фаріон А.І. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ. 2016. 304 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/19240/1/Fin%20analiz%20Verstka.pdf>

64. Мартиненко В.П., Легеза Н.В. Прогресивні методи оцінювання виробничого потенціалу підприємства. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2017. Вип. 19. С. 222–227. URL: <http://surl.li/imgrf>

65. Метеленко Н. Г. Виробничий потенціал як фактор забезпечення розвитку внутрішнього господарського механізму промислових підприємств.

Ефективна економіка. 2010. № 7. URL:
<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=261>

66. Міністерство аграрної політики та продовольства України: офіційний веб-сайт. URL: <https://minagro.gov.ua/> (дата звернення: 07.06.2021)

67. Міністерство аграрної політики та продовольства України: офіційний веб-сайт. URL: <https://minagro.gov.ua/> (дата звернення: 06.05.2019)

68. Міністерство фінансів України: офіційний веб-сайт. URL: <https://mof.gov.ua/>

69. Москаленко В.О. Основні принципи формування кадрового потенціалу підприємства. *Бізнес-Навігатор*. 2010. №3(20). С.15. URL: <http://surl.li/imgra>

70. Назаренко І.М. Методичний підхід щодо оцінки формування майна та достатності капіталу підприємств аграрного сектору. *Економіка: реалії часу*. 2016. №6 (22). С.127-134. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2015/No6/127.pdf>

71. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.nerc.gov.ua/> (дата звернення: 30.06.2023; 09.10.2023)

72. Невдаха Н.А. Фінансовий аналіз як складова аналізу господарської діяльності підприємства. *Економічні науки*. 2009. №16(ч.2) С. 195-204. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/543/1/33.pdf>

73. Ніколаєва С.П. Сутність, прийоми та методи аналізу фінансового стану підприємств. *Економічні науки*. 2011. №20(ч.1). С. 317-324. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/553/1/49.pdf>

74. Олійник О.О., Роговий С.М. Фінансовий стан підприємства в контексті ліквідності і платоспроможності. *Агросвіт*. 2018. №19. С. 34-38. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=2728&i=3>

75. Орєхова А.І. Економічний потенціал підприємства: сутнісні характеристики та структуризація. *Економіка і суспільство*. 2018. №18. С. 308-313.

76. Остапенко Т.В. Виробничий потенціал підприємств АПК: поняття та оцінка // Економічні науки. Молодий вчений. 2014. №4(07). С.100-104 URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2014/4/27.pdf>
77. Петренко Л.М. Оцінка та напрямки покращення ділової активності підприємства. Економічні науки. 2010. №18. Ч.1. С.101-105. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/137/1/17.pdf>
78. Петренко О.П., Шабатура Т.С. економічний потенціал підприємств агропродовольчого сектору України. *Приазовський економічний вісник*. Електроний науковий журнал. 2019. №2(13). С.195-201.
79. Пирожков С.І. Видатний учений-економіст. До 90-річчя від дня народження академіка НАН України І.І. Лукінова. Наукова спадщина. 2017. №10. С. 84-88. URL: <http://www.visnyk-nanu.org.ua/>
80. Півняк Г.,Шкрабець Ф., Ципленков Д. Основи вітроенергетики: підручник. Д.: НГУ, 2015. – 335 с.
81. Полінкевич О.М., Шостак Л.В. Потенціал і розвиток бізнесу: навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 592 с. URL: <http://surl.li/aerev>
82. Проект плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Нова аграрна політика». Липень 2022. С. 22. URL: <http://surl.li/gglaw>
83. Рзаєва Т.Г., Корольчук І.І. Розуміння фінансового потенціалу підприємства з позиції економічного аналізу // Економічні науки. 2020. №2. С. 256-259. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/48.pdf>
84. Сабадирьова А.Л. Потенціал промислового підприємства: організація оцінки // Механізм регулювання економіки. 2011. №4. С.115-121. URL: <http://surl.li/ihmtu>
85. Сабадирьова А.Л., Бабій О.М., Куклінова Т.В., Салавеліс Д.Є. Потенціал і розвиток підприємства: навч. посіб. Одеса: ОНЕУ. 2013. 343 с. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua>

86. Сарай, Н. І. Виробничий потенціал підприємства: сутність та особливості діагностики . *Інноваційна економіка*. 2012. № 12. С. 100-103. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/8944/1/Stattya_vir_potencial_2.pdf

87. Сарай, Н. Стратегічний аналіз виробничого потенціалу та його роль в процесі формування стратегії розвитку підприємства // *Економічний аналіз : зб. наук. праць каф. екон. аналізу Терноп. нац. екон. ун-ту.* – Тернопіль, 2010. Вип. 5. С. 160-163. URL: <http://surl.li/ijxfh>

88. Синиця Т.В., Осьмірко І.В. Економічна діагностика: навч.-метод. посіб. Х.: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2017. 184 с. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/8cda8c42-8a4a-4610-b3ce-9a27fca966b9>

89. Стец І. І. Потенціал і розвиток підприємства: навч. посіб. Тернопіль : Економічна думка, 2010. 674 с.

90. Тімонін О.М. Оцінка розвитку промислового підприємства: монографія. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. 188 с. URL: <http://surl.li/ihmuo>

91. Толпежніков Р.О. Методика оцінювання виробничого потенціалу підприємства // *Економіка та управління підприємствами: Економіка і регіон*. 2012. № 6(37). С.102–106. URL: <http://surl.li/ijxft>

92. Тюленева Ю.В., Сичков О.Л. Оцінка ефективності управління виробничим потенціалом підприємства // *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2015. Вип.5. С. 126-129. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/12370>

93. Українська вітроенергетична асоціація: офіційний веб-сайт. URL: <https://uwea.com.ua/ua> (дата звернення: 31.10.2023; 10.10.2023; 22.06.2023; 17.05.2023; 10.03.2023; 08.12.2022)

94. Урядовий портал України: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 29.12.2021; 16.03.2023)

95. Урядовий портал: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 22.05.1999)
96. Хмарочос: офіційний веб-сайт. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/> (дата звернення: 18.01.2022)
97. Хринюк О.С., Бойко Т.О. Виробничий потенціал підприємства: підходи та методи його оцінки // Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. №7. С. 521-526. URL: <http://global-national.in.ua/archive/7-2015/113.pdf>
98. Хринюк О.С., Гримашевич Т.І. Оцінка ефективності використання виробничого потенціалу підприємства // Ефективна наука. 2018. №4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/43.pdf
99. Хринюк О.С., Гримашевич Т.І. Теоретико-методичні аспекти оцінки виробничого потенціалу підприємства // Економіка і суспільство. 2017. Вип.13. С. 772-776. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/132.pdf
100. Хринюк О.С., Мельнікова А.П. Проблеми діагностики банкрутств підприємств на Україні // Сучасні проблеми економіки та підприємництва. 2011. №8 С. 179-183. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/4991>
101. Центр регіонального розвитку: офіційний веб-сайт. URL: <https://region.kname.edu.ua/>
102. Чайка Т.Ю., Лошакова С.Є., Водоріз Я.С. Розрахунок коефіцієнтів ліквідності за балансом, урахування фінансових і виробничих особливостей підприємства під час здійснення коефіцієнтного аналізу ліквідності // Економіка і суспільство. 2018. №15. С. 900-908. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/139.pdf
103. Шабатура Т.С. Розвиток суб'єктів аграрного сектору в контексті зміцнення продовольчої безпеки України. Актуальні аспекти розвитку науки і освіти: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції науково-педагогічних працівників та молодих науковців (Одеса, 08-09 грудня 2022 р.) /

Одеський державний аграрний університет. Одеса, 2022. С.644-647. URL: Zbirnyk-II-Mizhnarod.naukovo-prakt.-konferentsiyi-8-9-grudnya-2022.pdf (osau.edu.ua)

104. Шабатура Т.С. Оцінка державної підтримки в Україні. *Економічний вісник Причорномор'я*. 2021. № 2. С 104-114. URL: <http://surl.li/nhvaq>

105. Шабатура Т.С., Цимбал Н.В. Продовольча безпека України та світу в умовах війни. Інноваційна модернізація України в умовах євроінтеграційних процесів: матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, (Кременчук, 15-16 листопада 2022 року). Кременчуку, КрНУ, 2022. С.413-416.

106. Шабатура Т.С., Гейне В.Л. Формування стану економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах світової пандемії COVID-19. *Економічний вісник Причорномор'я*. Одеса, ОДАУ, 2022 р., № 3. С.124-236. URL: <http://surl.li/nhuzz>

107. Швиданенко Г. О., Дмитренко А. І. Бізнес-діагностика підприємства: навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2013. 448 с.

108. Шевченко А. А., Синельник О. А. Екологічний ризик інновацій. *Проблеми та перспективи розвитку економіки*. Одеса, 2022. С. 222-225. URL: <http://surl.li/njetz>

109. Шевченко А.А. Інноваційний розвиток рільництва у підвищенні ефективності управління в с.-г. підприємствах. Менеджмент суб'єктів господарювання: проблеми та перспективи. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної on-line конференція. Житомир, Житомирська політехніка, 2019. С.202-204. URL: <http://surl.li/njesj>

110. Шевченко А.А. Органічне виробництво сільськогосподарської продукції: можливості для аграріїв. *Economic Bulletin of Black Sea Littoral*. 2021. №2. С. 115-123. URL: <https://ebbsl.com.ua/index.php/visnuk/article/view/28/25>

111. Шевченко А.А., Василич Т.О. Перспективи розвитку ріпаківництва в Одеській області. *Економічний вісник Причорномор'я*. 2022. №3. С.136-146. URL: <https://www.ebbsl.com.ua/index.php/visnuk/article/view/45/40>

112. Шевченко А.А., Міхнєва А.О. Стратегія і тактика фінансової політики в Україні. *Проблеми та перспективи розвитку економіки: світові та національні аспекти*. Одеса, 2022. С. 219-222. URL: <http://surl.li/njetj>
113. Шевченко А.А., Нікіфорчук М.Ю. Органічне виробництво сільськогосподарської продукції: можливості для аграріїв в Україні. *Економічний вісник Причорномор'я*. 2021. №2. С.115-123. URL: <https://ebbsl.com.ua/index.php/visnuk/article/view/28/25>
114. Шевченко А.А., Петренко О. П., Бірагова О.В. Виробничий потенціал аграрних підприємств в умовах невизначеності. *Modern Economics*. 2023. №41. С.156-162. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue-41-2023/>
115. Шевченко А.А., Петренко О.П. Дослідження факторів впливу на ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні. *Scientific horizons*. 2020. №9. С. 69-76. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/10696/1/SH_2020_23_9_68-76.pdf
116. Шевченко А.А., Петренко О.П. Інноваційний розвиток аграрних підприємства . *Аграрний вісник Причорномор'я. Економічні науки*. 2017. №86. С. 200-213. URL: <http://lib.osau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1686/3/21.pdf>
117. Щербакова Н.О. Оцінювання ефективності використання виробничого потенціалу вантажного автотранспортного підприємства. *Ефективна економіка*. 2011. №12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=835>
118. Яковлев В.І. Трактуювання економічної категорії виробничого потенціалу. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. №18. С. 115-120. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/34_2018/25.pdf
119. Яковлев В.І. Трактуювання економічної категорії виробничого потенціалу. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. Вип.34. С.115-120. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/34_2018/25.pdf
120. Яковлев В.І., Другова О.С., Колісник С.С. Методичні підходи щодо ефективності виробничого потенціалу підприємства // *Східна Європа: економіка,*

бізнес та управління. 2019. №4(21). С. 347-353. URL: http://www.easterneurope-bm.in.ua/journal/21_2019/56.pdf